

מאמר מערכת

לסילוקו של צדיק

או לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לסתינה שאבד קברניתה.

ב"ב צא

כמכו שעסק בסדר זורעים – אמונה, ראיינו חובה וגם זכות לתנות את כאב הכלל על סילוקו של צדיק. אין טפרק שרק נפש ישראל יכולה להתרגש ולהתחלחל מסילוקו של גдол דורה זקן ראשי ישובותיה, שכן לדידן כל דור שהולך מתרחכים אנו מהמקו, ממעמד הר סייני, מדור מקבלי התורה המסורתה. ואין תמורה! לא כן דרכם של עוזה חדשות, לדידחו מנהיג ניתן להחלפה כמחליף חמור בפירה או ברה בחמור, וגם אם יש מסר אפשר להחליפו מהירה באין מסורה. ואכן מעמד רבבות אלפי ישראל שהשתתפו בהלויה של גאון ישראל רבי אליעזר מנחם מן שך זלה"ה, לא רק השתפות פיזית, אלא עתיקר רוחנית, בתשובה, בভביה וברוח שבורה – כולם תלמידיו כולם בניו – היה מעמד של כבוד התורה וקדושה ה' נפל לא שכמדומה טרם נראה כמו מה עיון. ודומה שאין יפה להגדיר זאת מדברי רבי עקיבא שבאו המונים להספידו בימות בנוי, וכך מסופר במס' שמחות פ"ח הי"ג (מהדו' היג). מובא בקיצור במ"ק כא,ב וביבלותו יתרו):

כשהיה שמעון בנו של רבי עקיבא חולה, לא ביטל מבית המדרש שלו וכו'. בא הראשון ואמר לו נטען, אמר להם שאלו. בא השני ואמר לו הכבד, החזיר לתלמוד תורה. בא השלישי ואמר לו גוסט, אמר להם שאלו. בא הרביעי ואמר לו השלים, עמד וחלץ את תפיליו וקרע את בגדיו, ואמר להם אחינו ישראל שמעון, עד כאן היינו ח"יבין בתלמוד תורה, מכאן ואילך אני ואתם ח"יבין בכבודו של מות. נתקצטו קהל גדול לכבוד בנו של רבי עקיבא, אמר להם הוציאו לי ספסל מן הקברות, הוציאו לו ספסל מן הקברות, ישב עליו ודרש ואמר, אחינו ישראל שמעון, לא שאני חכם, יש כאן חכמים ממוני, ולא שאני עשיר, יש כאן עשירים ממוני. אנשי דרום מכירין את רבי עקיבא! אנשי גליל מיין מכירין? האנשים מכירין את רבי עקיבא! הנשים והטף מיין? אלא יודע אני שכרכם מרובה, שלא נצטערתם ובאתם אלא לכבוד תורה ולשם מצוה. מנוחם אני, אילו היו לי שבעה בניים וקברותם כשםת בני, ולא שאדם רוצח לקבור את בנוי, אלא יודע אני שבמי בון העולם הבא הוא, שזכה את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

רבי עקיבא הבחן בקהל רב מאד שבאו לכבודו של בנו, וכיוון שר"ע היה בדורות ואנשי דרום הכירוהו, הבין שבאו לנחמו, אבל אנשי צפון מיין מכירין את ר"ע וכו', והרי ר"ע לא יגמול להם שהרי איין מכירם, א"כ ודאי לא באו מהצפון ומהדרום אנשים ונשים וטף אלא לחולק כבוד ל תורה. ובזה ידע ר"ע שבנו בן העוה"ב שבאו רבים לכבודו, אע"פ שאמר "שזכה את הרבים", כוונתו כך, אכן זיכה את הרבים אבל אולי לא היה לשם שמיים, אבל מכיוון שבאו רבים לכבודו, מוכח שעשה לשם שמיים, וא"כ מנוחם אני שהו בא בעה"ב.

ואפשר עוד בהקדים מ"ש ר"ל יפתח בדורו כמשמעותו. והטעם לכך מפרש הרב לב אהרון (בתחתי' ספר יהושע); שכח המנהיג אינו כח עצמי, אלא כח וזכות כלל ישראל כולם, וכח זה ניתן לו למנהיג בזכותם כלל ישראל בהיותם מוקובצים ומאותדים, ובוחור הקב"ה איש אחד הייתך ראי מותכם ומשפיע מאורו ומזיו שכינתו עליון, ובו נמצאים כל השלמיות שנמצאים בכללות העם. וא"כ בסילוקו של מנהיג ודאי מרגיש כל אחד חסרון אישיו. והבן.

עליה זו נאמרה אף' על מנהיג ע"ה, כל שכן על גאון וצדיק אשר כל ימיו רץ לפני הקב"ה בכל כוחו, ומסדר נפשו כל ימיו על חיזוק התורה וכבוד שמיים. ולא לנו הצעירים היכולה להעירך, אבל "עלינו נהי" על שום ישראלי אבד בעה"ר אדם גדול מאוד וממי יתן לנו תמורהנו. אבל זאת ודאי על כולנו להמשיך ולהתלכד ליישר הדורות ולהשליך את המחלוקות הפנימיות מתוכינו ולהרבות כבוד התורה ות"ח לשם שמיים, כדי שנזכה וישפיע עליינו הקב"ה מאורו ומזיו שכינתו ונזכה מהרה לביאת משיח צדקינו ولבנין בית המקדש ולתחיית המתים בב"א.

גליון 39 עוסק:

- 1 גני ארץ ישראל – אנו ממשיכים בכ"י של מהר"א אלזראקי יה"ה. והפעם בעניין ערלה בחצליים.
- 2 ש"ית ממ"ר הגרש"ם עמאר שליט"א בעניין הוצאה אתרוגים של שביעית לח"ל במסגרת אוצר ב"ד.
- 3 בעניין חובת שריפת חלה ותורה גם בפחות מכוית. יזר' המכון הרב שניואר זלמן רוח שלייט"א.
- 4 בעניין הפרשת חלה מלוחם של נחתום. הרב גד שקורין שליט"א.
- 5 בעניין ערלה בשקיות נילון והעברת שתילים. העורך.
- 6 המשך מאמר של הרב אהרון בווארון שליט"א בעניין ההפרשות תרומות על ידי משות.

מידע הלכתי

היתר ספיחין בשנה השמנית:

יבולים האסורים באיסור ספיחין שנקטפו בשבעית נשארים באיסורים לעולם [מצוי בקבואים וככובשים]. יבול שיצא משישית לשמנית [אף שנזודע באיסור], ממשיך עלי גזורת ספיחין מזוריית הכלמים [אף שקדושתו פוקעת מיד בתום השנה השבעית], והותרה אכילהו רק לאחר שעישה כיווץ בו – עד שבמקום המקדים ביוורח בארץ יספיקו לנודול גידולים חדשים, כיווץ בהן, ואו הותרו באכילה כל הירקות שנקטפו בשמנית. מהונכה של השנה השמנית ואילך הותרו כל סוג הירקות באכילה, מלבד הירקות המאוחסנים [כגון הדלעת וכיו"ב] שזמנם יותר מאוחר עד שעישה כיווץ בו.

הירקות שכבר אין בהם איסור ספיחין:

בצל יוק, חסה, חציל [יד כסלון], כוסברה, כרוב שניי [י כסלון], לפת, מלפפון, סלק אדום, סלק עלים [טו כסלון], פטרוזיליה [עלים], צנון, צנונית, קולורבי, קישוא, שומר, שמיר, שעועית [תרמילי], תרד.

הירקות שייתרו בעבר חנוכה:

אבטיח, אפונה [תרמילי], בטטה, ברוקולי, גמבה, חזורת, טרגון, כרוב אדום / לבן, כרובית, כרפס [סלרי, שורש], כרתי, מילון, עגבניה, עירית, פטרוזיליה [שורש], פלפל, פלפל חריף, צ'יויטה, תות שדה, תירס, תפוח אדמה.

הירקות הבאים יותרו רק בתאריך המזון:

בטנים [כ אלול], בצל [א טבת], גזר [א שבת], גרעיני אבטיח [תמוז], גרעיני חמנית [כ אב], דלורית [א תמוז], דלעת [טו תמוז], חומוס [א סיון], חילבה [סיוון – רוב ייבוא], פול [תרמילי – א אדר], פופקורן [תמוז], פפריקה [א אלול], שם [יד אדר].

שאר הירקות והקטניות שלא הזכירו כאן, מותרים באכילה ללא קדושת שביעית ולא איסור ספיחין, או משום שם חוצרת חו"ל, או משום שם שיחים רב שנתיים, ולא נוהג בהם איסור ספיחים, [וקדושת שביעית אין בהם כין שנקלטו בשמנית].

ביקרא דאוריתא

שניואר ז. רווה

מדור גנזי ארץ ישראל

ספר "שלום ירושלים" על ענייני ארץ ישראל ומצוותיה מאת הגאון רבי אברהם אלזראקי זלה"ה

הביאורים וציוונים נכתבו ע"י יוז' המכון הרב שניאור ז. רוחו שליט"א

דין ערלה בחזUILIM

ערלה לעניין בידיג'אן¹ בארץ ישראל שספק ערלה לחומרא² יהיה צריך לאוסרם.

וראיתי להרב המני"ח בספר הלקט³ בחלק א' סימן פ"ג שהביא שם הרב מוהרימ"ט בירורה דעה⁴ סימן ל"ד, לעניין ורד שהיא פלוגתא דרבotta, ואפיקלו שבארץ ישראל ספק ערלה אסור, לא ראה מי שנזהר בזה אפיקלו שרגילים לשוטלים בכל שנה. והביא ממוהרשרד"ם⁵ סימן קצ"א שמצוין בספר האגור שם הראב"ד שיש לברך הנוטן ריח טוב בפירות⁶.

ולענין בידיג'ינה כתוב זהה לשונו: כתוב אבי אדוני זהה לשונו, הcptור ופרח⁷ אסור אותם. והרב"ז⁸ אסרים בתחילת משה ערלה. ומצוין אחר כך בשאלת אחרית של הרדב"ז⁹ שבזמן שעלה לא"י נתחדש לו טעם היתר, משום שאין דרך אילן להוציא פרי בשנה ראשונה שנזרע מן גרעין, ואם כן מוכרכה שאילן אלא ריק. ומהו בא"י צריך לבדוק אם מוציאה עליו מעיקרו, וטעם חלוש הוא להתריר איסור תורה לפי הספק הראשון. ושוב כתוב טעם אחר להתריר, דאיתא התם דגזרו על הגפניים שאינם גבויים טפח שייהיו כירק, משום שהם טפליים, והתריר הרוב שם בשbill טעם זה, וכן בשbill שחולול בפנים¹⁰ יעין שם.

¹ הוא הנקרא חציל בימינו.

² שוו"ע ס"י רצד, סע"י ט.

³ שוו"ת הלכות קטנות לרביינו המהרי"ז חאג'ז, בתשובה שם בהערה מבנו המני"ח.

⁴ חלק ב.

⁵ חי"ד.

⁶ והודמיון מדברי הראב"ד לעניין ברכה, לדין ערלה, הם תימה, שהרי הראב"ד גופיה בתשובות ופסקים סי' ס"ז והוב"ד ברשב"א ח"ז סי' שנז, שכותב להדייא שבורדים אין חושין להם משום ערלה, אף שהסתפק שם שם, שמא העלים הם שומר לפרי, מ"מ הכריע שכיוון ולא ראה אדם שחווש להם משום ערלה, הכי נקטין ובחו"ל מותר. ובספריו "חלוקת השדה" ח"א סי' א עמ' י"ח, כתבתי שאחר שהוברר לנו להדייא כיום שאין העלים שומר לפרי, כמו שמעייד רביינו הריטב"א עמ"ס סוכה דף לה ע"א, א"כ אין ספק, וגם בא"י יסביר הראב"ד שמותר. ואדרבה מכון שהראב"ד פסק בסכינא חריפה להיתר, גם הרשב"א שדעתו שיש ערלה בורדים חזר בו וכותב שלראב"ד שהוא רב מוכחה שומעין וכל הממחמיר עליו הראיה. וכבר המהרי"ט שם הקשה על הראב"ד ממן"ש לעניין ברכה, עמ"ש לעניין ערלה, וחידש שם שמה שمبرך ע"ז הנוטן ריח טוב בפירות, לאו משום שהוא אילן אלא משום שהוא נאכל. וסימן המהרי"ט: שאין נהג דין ערלה בורדין אף בארץ ישראל, ורק נוהגי, והקבלה והמעשה הם עמודי ההוראה. וע"ז בארכיות בספרי שם, ממן"ש על דברי המהרי"ט על דברי הראב"ד, ועל ההשואה בין ברכה לערלה.

⁷ פרק נו.

⁸ ח"א ס"ו ס' תצט

⁹ ח"ג ס"ו ס' תקלא.

¹⁰ יש לבאר, שחולול כוונתו שבבגורותו של העז, הליבה שלו חוללה, ע"י بما שכתבתי בשוו"ת חילקת השדה ח"א סי' עמ' ס.א.

ולענויות דעתך טעמים אלו אינם מעליין מושום שהבדיניג'אן הם גבויים אמה וחצי ולא טפח בלבד. וכן מושום טעם חלול כמה עצים יש שהם חלולים מבפנים.¹¹

אבל האמת שלא ראייתי ולא שמעתי פה ירושלים עיר הקדש מי שהיה חשוב להחמיר, ובודאי שנহנו להקל ואין להחמיר כלל, שדין יrek הוא זה, מפני טעם הראשון שזרען גרעין ומוציא הפרי בתוך שנתו, ולא מצינו זה בכלל מן אילן שבועלם שזרען גרעין ומוציא פרי בתוך שנתו.¹²

ואחר זמן ראייתי להרב חיד"א בספר שירוי ברכה בירוה דעה סימן רצ"ד שהביא מה שהביא גם בברכי יוסף ודברי הרדב"ז השניות וספר מוהירק"ש ודברי רב האי גאון עיין שם.¹³

¹¹ עי' בספר "רב פעלים" לרביינו הבא"ח (ח"ב ס"י ל) שסמן גם על טעם זה כדי להתיר את הפאפהה. אלא שבספר חילקת השודה שם כתבתי שאין לסמך על טעם זה כטעם להתיר לבדו, שהרי מצינו ברמב"ם (כלאים פ"ה ה"ט) שהקננים מין אילן הם, והרי הם חלולים, ועי"ש מה שהארכתי בזה. ובעקר יש לתמוה על הרב המנียง'ח שאם טעם של הרדב"ז קלוש, מדוע טעמו אינו קלוש, ואם מושום שלא נזכר בחוז"ל, הרי אף טעמו לא נזכר בחוז"ל, ואם מושום שזו המיציאות שאין לך עז שגוזו חלול, הרי גם אין לך עז שנותן תוק שנותו מזרעה בגרעין. ואפשר שהלא כין ורבינו כשדחה דברי הילק"ט בעניין טעם החולול.

¹² וטעם זה הובא להלכה בשות"ת קול אליהו (ח"ב קנותוס מותני" ס"י נד) בשם הר"ש גראמייאן. ומציין שלל טעם זה הסתמכך להלכה הרב בן איש חי בספרו ש"ת רב פעלים (ח"ב ס"י ל). ובספרו "יין הטוב" (י"ד ס"י י). ובשות"ת י"ו"ד (ח"ד ס"י נב). ובספר חילקת השודה שם (עמ' סג) הבהיר מקרו אחד לכל הטעמים שהוויכרו באחרונים, הגם שאינם הטעמים הידועים שהובאו בש"ט, עי"ש.

¹³ עי' ברכ"י ס"י רצד אותן ד, שהיעיד שהחצילים מותרים בשם מון הרב יוסף קארו ז"ל, ושרביינו האר"י היה אוכלים, ושמור זקינו מהר"א אוזלאי שאל לתלמידי האר"י והיעידו בפנוי שהמרחיז'ו היה אוכלים. ובשוו"ב אותן ב' הביא את דברי הרדב"ז בח"ג הנז' שיחזר בו וס"ל מאותו טעם שנותן תוק שנותו שזה יrek. ומההריק"ש הביא את הרדב"ז קודם החזרה, עי"ש.

מו"ר הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א
חבר ביה"ד הגדול וחבר מועצת הרה"ר לישראל

בעון הועצת אתרוגים הקדושים בקדוז"ש לח"ל

[חלק א]

תנן במסכת שביעית (פ"ו מ"ה): "אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לח"ל, א"ר שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריה ואין מוציאין לח"ל".

וכתיב ר"ע מבריטנורה: שמן שריפה, שמן של תרומה טמאה וכו', ומעלה עשו לשורפה בארץ כדשchan בקדשים פסולים שחן נשרפים במקומן. וכן פירות שביעית צרייכין ביעור בארץ דכתיב: (ויקרא כה) "בארכץ תהיה כל תבואה", ואין הלכה קר"ש, עכ"ל.

וע"ש במלאת שלמה שהוסיף בפסק שחייב רע"ב ז"ל תיבת "לאכול", וכתיב ע"ז, אמר המלקט מילת לאכול היא עיקר ראיית הביעור. עוד כתוב ז"ל, ודע כי זה הוא סתמא אליבא דר"ש בן אלעזר דאם בבריתא שם יצאו מביאן לארץ וمبערן. עכ"ל. וכוונתו לבריתא דקידושין (נ"ב ע"ב) דנהלכו בזה רבינו ור"ש בן אלעזר וכדלהן. וגם התפארת ישראל שם (אות ל"ג) כתוב אכן מוציאין פירות שביעית שצרכיך ביעור בארץ ישראל. עכ"ל.

והלום ראיתי להגר"א ז"ל בפי הארוך שבסוף המשניות שכתב וז"ל: אין מוציאין, דלכתחילה כ"ע מודים אכן מוציאין, אף דרש"ב"א ס"ל דמבייאן בארץ ומבערן, הני מיili בדיעבד אבל לכתחילה מודה. עכ"ל. ועיין בפי הר"ש להלן.

והנה מה שביאר בזה רע"ב ז"ל הנ"ל הוא מפירוש הר"ש ז"ל שם. ושם גם כתוב (מ"ש במלאת שלמה הנז') וסתמא קרשב"א דתניא פירות שביעית שייצאו מחו"ל לארץ מתבערין במקום שחן דברי רבינו, רשב"א אומר מביאן בארץ ומבערן שנאמר (ויקרא כה) בארכץ תהיה כל תבואה לאכול, [וכתבו שם בהגה' בגילון, אולי צ"ל וסתמא לאו קרשב"א. ואולם מהמלאת שלמה נראה דהעיקר כמ"ש בר"ש שלפנינו. וכ"ג גם מהගהת מהר"י לנדא שם אות ז'. ודוק]. ותמהה הר"ש ז"ל שם למאן דפסק בפסחים (נ"ב ע"ב) אכן הלכה [קר הגיה הר"י לנדא] קרשב"א היכי שביב מתניתין. ושם לאכתחילה אפי' רבינו מודה לרש"ב"א אכן מוציאין אפיילו קודם הביעור, ורב ספרא דאפייק גרבא דחמרה שביעית מארץ ישראל לח"ל, שוגג היה. וברוב ספרים גרס, רב ספרא נפק מאוי לח"ל הוה בהדייה גרבא דחמרה דשביעית, משמע דלאו אדעתיה. עכ"ל הר"ש ז"ל.

ומה שהקשה ארבע ספרא היא קושית התוספות בפסחים (نب ע"ב) ד"ה רב ספרא. וריב"א תירץ דמתני' אירי לאכילה, ורב ספרא אפיק לשchorה, דיש שחורה שמורתה, אי נמי בשוגג הוציאו. ע"ב.

והנה מדברי ר"ש ז"ל וכל המפרשים הנ"ל אנו רואים דמקשרים משנתנו דין מוציאין פירות שביעית לח"ל עם ההיא בריתא שבנה חלקו רב ורשב"א אם חייב להחזרין ולבערן בא"י או יבערם במקומם, שמא נראת דפשיטה להו לכל הני רבותא דגזרה זו שאמרו ח"ל להוציא פירות של שביעית לח"ל הוא כדי שיתבערו בא"י. וכתבו דאפשר דגם רב לא אמר שמתבערין במקומן אלא בדיעד שכבר יצאו, אבל לכתהילה מודה לרשב"א דין מוציאין, כדי שלא יבא לבערן לח"ל.

וכן הוא גם בפירוש מהר"י בן מלכי צדק ז"ל שם שכטב, וכן אין מוציאין פירות שביעית לח"ל, תניא פירות הארץ שייצאו לח"ל מתבערין במקומן דברי רב, רשב"א אומר מביאן בארץ ולבערן דכתיב בארץ תהיה כל תבואהה לאכול. עכ"ל. ונראת שלמדו כן מהמשנה גופה שנקטה פירות שביעית עם שמן שריפה, דשם הטעם משומע עלת קדשים שישרפו במקומן, וכן גם מה שהנתנה כתוב דין זה בפרק שלש ארצות דמיiri בבעור.

ובאמת שכן נראה מסווגת הגם' דפסחים (نب ע"ב הנז', דתנן בריש פרק מקום שנגנו כיווץ בו המוליך פירות שביעית ממוקם שכלו (לחיה מן השדה) למקום שלא כלו וכו' חייב לבער, ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה. ובגמ' שם (نب ע"א) שאלו ולית ליה לר' יהודה הא דתנן נותנין עליו חומרין המקום וכו'. ודנו בזה לבאר מחלוקת, ובעמ' ב' שם הביאו את המשנה דשלש ארצות לביעור יהודה ו עבר הירדן והגליל וכו', ואח"ז הזכיר הבריתא דפירות שייצאו מא"י לח"ל דנהליך רב ורשב"א היכן מתבערים, וסמייך ליה ההיא דבר ספרא נפק מא"י לח"ל הוה בהדייה גרבא דחמרה דשביעית. כי"ש. ומאחר וכל הסוגיא מדברת בדיין ביעור וגם הבריתא דנה בפירות א"י שייצאו בח"ל רק לענייני ביעור, וסמייך ליה הביאו מעשה דבר ספרא שהוציא גרבא דחמרה דשביעית, וכן עם רב הונא בריה דבר איקא ורב כהנא דלו בחדיה, אם רbens ר' אהבו פסק הדין כרבי או כר"ש בן אליעזר, שמע מינה שכל הנ"מ הוא לעניין הביעור בלבד.

וחתום' שם שהקשרו בשם ריב"א איך הוציא הין לח"ל, הינו משום דס"ל שגמ' לרבי אסור להוציא לכתהילה, וכמ"ש ר"ש ז"ל הנ"ל, וע"כ קשה איך הוציא לכתהילה, דאפשרו דעתו להשיבם לא"י ולבערם, מ"מ לכתהילה אסור להוציאן.

ואולם מהרמב"ם ז"ל לא נראה שזה תלוי בבעור, וזאת משום שכטב הלכה זו בפ"ה ה"ג, ופרק זה דין בשימושים המותרים והאסורים בפירות שביעית, ולאחר שפירט ופירש ענייני אכילה ושתיה ומה שמיוחד לאדם ומה מיוחד בהמה, ומני הצבועין ומני כבוסים, ביאר בהלכה י"א ויב' מה הן הדברים שמותר לעשות ממאכל אדם ומה

אסור, ואחר כל זאת כתוב בה"ג, פירות שביעית אין מוציאין אותן מן הארץ לח"ל ואפילו לסוריא, ואין מאכילין אותן לגוי וכ"ז.

ונראה לכואורה מסידור הדברים שגם דין זה הוא מדייני קדושת שביעית, דאנו מצוים שלא להפסיק פירות שביעית ולא לשנות מיעודו של האוכל, ה"ג מקדושת שביעית שלא להוציאו לח"ל. אך אין הכרח גמור לזה, דלעולם י"ל דהטעם שאסרו להוציאו הוא משום הביעור, שצרכיך לבעם בא"י. וכתבם כאן משום דין זה מדייני הביעור ממש, דין הביעור הוא לבער הפירות מן הבית בשעה שכלה לחייה מן בשדה, אך אין נ"מ היכן יבערו את הפרי, דמה לי בא"י ומה לי בח"ל, ובבלבד שתתקיימים מצות הביעור כדינה. והדרשה דברצך שהביאו בתו"כ נראה דאיתנה דרשנה גמורה רק תקנת חכמים היא ואסמכה אקרה. וכדלהלן בעה"ו.

וחכמים עשו תקנה זו לבעם בארץ מפני קדושת הפירות וחשיבותם, וכמ"ש הר"ש ז"ל וכן ר"ע מברטנוראה ז"ל, דמעלה עשו לשורפה בארץ, כדאשכחן בקדשים פסולים שנשרפין במקומן, וכן פירות שביעית צרכין ביעור בארץ. כלומר דכמו שעשו מעלה לקדשים מפני חשיבותם ה"ג עשו מעלה לפירות שביעית מפני קדושתם וחשיבותם. וע"כ כתוב הרמב"ם ז"ל דין זה בפ"ה שבו מדובר בדיינים היוצאים מכל קדושת שביעית.

שור בדרך אמונה שם (אות צ"ו) שכתב בשם החזו"א ע"ה (סימן י"ג סק"ג) דהפסוק דתורת כהנים אינו אלא אסמכתא בعلמא, והאיסור הזה הוא רק מדרבנן. ובציוון ההלכה שם (אות קע"ה) כתוב שכ"כ הראב"ד והר"ש ז"ל בתו"כ (פרשת בהר פ"ט א'). וזה מחזק מ"ש שם שזו גזירת חכמים. וממילא אפשר לבאר כהן"ל, דהאיסור הוא כדי שיבערם במקומם משום חשיבותם, כמו בקדשים שאמרו שם נפסלו ישרפו במקומות.

וכ"ג מהבריתא דפסחים הנ"ל דנהליך רבוי ורשב"א בעבר והוציאין אם חייב להחזרם לאرض ולבעם או שיוכלו לבעם במקום שם נמצאים, ואם היה דין זהה מדאורייתא קשה לומר מר דישרפס במקומות. מיהו אפ"ל דהאיסור הוא מן התורה שלא להוציאם, ולא משום ביעור, אלא איסור בפני עצמו. ומשער והוציאם כבר עבר אדאורייתא, ונחלקו הני תנאי אם חייב להשיבות מדרבנן כדי לבעם בארץ או שחכמים לא חייבו וכיול לבעם במקומות.

ואשו"ר בשו"ת משנת יוסף ח"ב (סימן כ"ד) שכתב דבבית רידב"ז (ס"ט ע"ב) כתוב דדרשה גמורה היא ומהתורה אסור להוציא פירות שביעית לח"ל, ואפ"ה פלייגי רבוי ורשב"א בפסחים (נ"ב ע"ב) בעבר והוציאין אם חייב להחזרן או לא. וע"ש עוד מזה, והמשנת יוסף כתוב דיוטר נראה מדברי הראב"ד ז"ל ור"ש ז"ל דאיסור זה הוא דרבנן, וכן נקט החזו"א, ושגם הרידב"ז ז"ל הסיק דנראה בראב"ד ז"ל דהפסוק הוא אסמכתא. והעיר דבראב"ד שלפנינו ליתא. וכתב עוד דהגאון מבראך בעל מזוזה

אברהם בקונטרא משמרת לבית (כ"ב ע"ב) כתב דהיא דרשה גמורה, ומ"ש הרמב"ד ז"ל שלא יתחלפו בפירות ח"ל, קאי על אם עבר והוציאם דבתוספתא דאסורים באכילה מדרבן משום שהוא יתחלפו.

מיهو נלע"ד מפשטות הדברים שהוא אישור דרבנן. וכן היא מסקנת מרן החזו"א. וכן הסיק גם במשנת יוסף הנז'. וכן נראה מהטעמים שכתבו הראשונים בזה. ואומר כן נ"ל גם בדעת הרמב"ס וכ"ל.

עוד ראיתי שכתבו גם בשם הרא"ש והר"ש סיריליו ז"ל שגם הם תלו טעם הוצאה פירות שביעית לח"ל, משום דברענן שביעורם יהיה בארץ, וככל הנראה רבותא שכתבתה לעיל. ועיין בראב"ז על הר"מ (פ"ז ה"ב) שכך מתני' דאסור להוציא פ"ש לח"ל עם הביריתא דפסחים הנ"ל. ע"ש.

והנה לפי טעם זה שאותו נקבע רוב הראשונים ומפרשי המשנה, ושכן נראה מהקשר שקשרו את זה עם התוספתא הנ"ל, Nelע"ד לאפשר להוציא האת��רים השיכרים לאוצר ב"ד בשופי, וזאת עפ"י דברי הרמב"ן ז"ל בתורה (בהר כז, ה) הידועים, שם העלה למצות הביעור אינה חייב לאבד הפירות אלא להוציאן מן הבית ולהפקין, שהזכיר שם דרשת ז"ל על הפסוק "ולבהתך ולהחיה אשר בארץ תהיה כל תבואה תאכלו". אם היה אוכלת בהמה שמזונותיה עליך לא כ"ש, אלא מקיים בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמה מן הבית, כליה לחיה מן השדה כליה לבהמתך מן הבית, לשון רשי"י מתר"ב. ורש"י לא פירש מהו הכלוי הזה. וכתב הרמב"ן ז"ל בהאי לישנא: ואין העניין שייהיו הפירות אחר זמן הביעור אסורין בהנאה ובאכילה והוא מהויב לאבדן, ולא מנו חכמים במשנה פירות שביעית לא מנהנשראפם ולא מנהנקראים, ואינו אלא שצrik לבעם מרשותו ולהפקרים לעניינים ולכל אדם, עניין בירתי הקודש מן הבית, וכן שניינו: העניינים אוכלים אחר הביעור ולא העשירים דברי רב"י יהודה, רב"י יוסי אומר אחד עניינים ואחד עשרים אוכלים אחר הביעור. ופי" עניין כל שלקטו הפירות וכו'. ע"ש בלשונו הטהורה. וידעו דפסח המנהג בזה כשיתר הרמב"ן ז"ל ודעתימה, שביעור הוא ההפקר, שהגיע זמן ביעור הפירות מוציאין אותו המין שהגיע זמנו מהוז לבית ומפקרין אותו וחוזר זוכה בו, והולך ואוכל ממנו עד שללה. וכבר כתבתי בש"ת כרם שלמה ח"א בדיני שביעית (סימן ו'), דאע"ג דאנו נמשכים תמיד אחר דעת הרמב"ן ז"ל, ובפרט במצוות התלויות בארץ, והוא ז"ל פסק בהלכות שמיטה ויבול (פ"ז ה"ג) בביעור הוא כלוי הפירות ע"י שריפה או זריקה לים וכ"ר, בזה אנו נוהגים כהרמב"ן ז"ל, וכמ"ש הרב כפות תמרים שהheid בגודלו שנהגו בירושלים בזה דלא כהרמב"ס ז"ל, אלא מקיימים מצות ביעור ע"י שמאפקיים הפירות וחוזר זוכה בהם כשיתר הרמב"ן והראשונים ז"ל.

וגם מרן ז"ל בכסף משנה שם הביא אותה משנה שהזכיר הרמב"ן ז"ל דנהליך ר' יהודה ור' אם רק עניינים אוכלים אחר הביעור או גם עשרים וכ"ל, בפ"ט דשביעית מ"ח, וכתב וכן היא שנויה בתוכ' ובירושלמי (שלר' יוסי אחד עניינים ואחד עשרים

אוכלים אחר הביעור) וכן היא גירושת רביינו שמישון ז"ל, וכן גרש הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה, וכן היא גירושת התוספות בפסחים (נ"ב ע"ב), וידוע דהלהנה כר' יוסי. גם בתוספתא (פ"ח ה"ד) אמרו: מי שיש בידו פירות וכו' ומניחן על פתח ביתו, ויאמר אחינו בית ישראל וכו', ומכניסם לביתו ואוכל והולך עד שיכלו. עוד כתוב מラン ז"ל שם שגם הפסמ"ג (מ"ע קמ"ח) כתוב Tosfeta זו, וכותב שדרך הפקר מותרים לאכול, ובירושלמי (פט ה"ד): רבי יצחק הוה לי עובדא וכו'. ע"ש. ואחר כל זה כתוב, שהרמב"ם ז"ל גרש במשנה הנז' רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אין אוכליין אחר הביעור, וכ"כ בפירוש המשנה שם (מ"ב) ופסק כר' יוסי. עוד כתוב שם שמהר"י קורוקס ז"ל כתוב על גירושת התוס' ור"ש וסמ"ג שזו תקנה גדולה לישובי הארץ בזיה"ז וכו', ומ"מ כדיים הגאנונים הנז' וראיותיהם לסמוק עליהם, וכעודתו של הגאון כפota תמרים. ובכרם ציון (פי"ז סי"ג) כתוב בשם גדול אחד שאין להחמיר בזיה לבערם מן העולם כדי לחוש לשיטת הרמב"ם ז"ל, דאתה לידי קולא שישרוף פירות שביעית בלבד. ובתשובה ההיא הארכתית עוד בזיה יעוש.

וער"כ שם (אות ד') ללמדוד מדברי הרמב"ן ז"ל שם דפירות שבידי אוצר ב"ד איןן חייבין בבייעור כלל. שכותב שם עוד ז"ל: ושנו בתו"כ בתוספתא בראשונה היו שלוחי ב"ד מחרין על פתחי עיירות כל שטבאי פירות היו נוטלין אותן ממנה ונותנים לו מזון ג', סעודות והשאר מכנסים לאוצר שבעיר, הגיע זמן תאנים שלוחי ב"ד שוכרים פועלים ואורירים אותם וועושין דבילה וכו', הגיע זמן זיתים וכו' הגיע זמן ענבים וכו', ודורכים אותם וכונסים אותם בחבויות ומכניסים אותם לאוצר שבעיר. ומחלקים להם בערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו, הגיע שעת הביעור וכו'. מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלוקת מהם לשכינוי ולקרובינו, ומוציא ואמניח על פתח ביתו ואומר אחינו בני'י כל מי צריך ליטול יבא ויטול, ויחזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל עד שיכלו. כל זה שניי בתוספתא. ולמדנו מפורש שאין בער אלא בער הפירות מן הבית ולהפקירן ועשו להן תקנות מדבריהן, בראשונה היו עושין אוצר בכל עיר ועיר וכו', ואלו הפירות המכונסים לאוצר ב"ד אינם צרייכים ביעור אחר, שכבר מבוערין הן מן הבית ואחד עניים ואחד עשירים מותרים לאחר הביעור לקבל מיד ב"ד ולאוכלן עכל'ה.

והרי מפורש בלשונו הטהור דפירות של אוצר ב"ד נחשים למכוערים, מעצם העובדא שהם מופקעים מהבית ומסורים לידי ב"ד, ואיןו חייב עוד לבערם בהגיע זמן הביעור, דלשיטתו הביעור הוא הפקר והפקעה, ואלו כבר מבוערים וועמדים. ובתשובה ההיא כתבתי שכן כתבו בגדויל ציון שכרכם ציון (פי"ז אות י"ג). ואחר דק"ל למשעה בזיה כשיתר הרמב"ן ז"ל א"כ בעצם הביעור בודאי דגס עניין זה הוא בכלל וא"כ לבער פרות שמקבלים מיד אוצר ב"ד.

עו"כ שם (אות ה') שידי הגרץ"ב שליט"א העיר לי לדחות את מה שכתבתי, דיל' דהרמב"ן ז"ל אמר כן רק כשהפירוט היה ברשות אוצר ב"ד בזמן הביעור, אבל

כשהבי"ד חילקו את הפירות של האוצר לכל אחד ואחד עוד טרם הגיעו זמן הביעור, ובזמן הביעור הפרי נמצא בבתים, אפשר דחייב הוא לבערם ע"י שיפקירים.

ומתחליה כתבתי שם דיש קצת סייעתא לדבריו מתוך דברי הרמב"ן ז"ל, שכותב שם "ואלו הפירות המכונסים לאוצר ב"ד א"צ ביעור", משמע דרך בהיותם מכונסים באוצר בזמן הביעור הוא דא"צ ביעור אחר. ועוד שכותב אח"כ, ואחד עניהם ואחד עשייריים מותרים לאחר הביעור לקבל מיד ב"ד ולאכלם, ומשע מינה שאם קיבלים קודם הביעור חייבים לבערם בעית הביעור, ובלי זה הם אסורים באכילה. ושוב העלתה שם דהעיקר בדעת הרמב"ן ז"ל דאפילו אם חילקו את הפירות לפני הביעור, ובשעת הביעור היו בבתיהם של המקבלים אינים חייבים בביור, דהוαι ומתחילה היו הפקר וב"ד ללח פועלם ל��ור ולארוז ולהקלם כדי שיגיעו לידי אוכלים ותתקיים מצות התורה והיתה שבת הארץ לכם לאוכלה, ולא היה ע"ז בעה"ב כלל, אז לא חלה עליהם חובה ביור כלל, דמעולם לא היו בעלים לפירות אלו, ומה שעתה הם שייכים לפולוני ולאלמוני הוא רק ע"פ חלוקת ביה"ד, ואין שייך זה בזיה ביור.

ות"ל מצאתי חיזוק לזה מדברי הרמב"ן ז"ל שם, שכותב, וכל זו התקנה והتورה של ב"ד מפני חשד שלא יבואו לעכבים או לעשויות מהם שחורה, וכשאין אוצר בעיר ולא ב"ד, והפירות ביד המלקט אותם מן ההפקר הוא צריך לבערם מן הבית בשעת הביעור, ומפקרים על פתח ביתו ואוכלים והולכים לעולם וכו'. עכ"ל. והוא מבואר שלא צריך לבער אלא בשאן שאמ אוצר ביד והפירות ביד המלקט מן ההפקר, אז אם הגיעו זמן הביעור צריך לבערם מביתו ולהפקרים, ואם לא ליקטם מן ההפקר, אלא ביה"ד שכרו פועלם וליקטום וחילוקם, אינו חייב לבער. וע"ש שביארתי את זה. זוכרני שהרב נר"ו כשםעה את זה, הסכים עמי.

וכן כתבתי שם שגם מרן החז"א ע"ה (סימן י"א ס"ז) ד"ה אם הגיעו, הבין כן בדברי הרמב"ן ז"ל דבאוצר ב"ד לא חל חייב ביור כלל. ושכן נראה בכרם ציון (פ"ז סט"ו) הערה י"ג, ובמשנת יוסף על שביעית (פ"ט מ"ח) ד"ה גם המנהג וכו' שכותב: וככהום לא מזמן לכל אחד לקיים מצות ביור, לפי שכמעט כל הפירות הם ברשות אוצר ב"ד, ומה שבאוצר ב"ד הרי הוא מבוער, כהרמב"ן ז"ל הנ"ל. עכ"ל.

והנה עתה שיצא לאור הספר הנפלא דרך אמונה ח"ד, ראייתי שגם הוא כתוב כן בפירוש. ולפי זה מותר להוציא אתרוגים מאוצר ב"ד לח"ל, לאחר שביררנו שרוב הפוסקים כתבו שהטעם אסור להוציא פירות שביעית לח"ל הוא משומש שצורך לבערם במקומם, והואי ואתרוגים אלו שייכים לאוצר ב"ד, לא חלה עלייהו חובה ביור כאן, מミילא אין איסור להוציאם לח"ל.

עוד יש מקום לצרף את דעתו של הגאון שבת הארץ ז"ל (פ"ה ה"ג) שנראה מדבריו שאין איסור להוציא פירות שביעית מא"י לח"ל יותר מפירות של כל החנינים, שטם בהם יש איסור להוציאם לח"ל. ולמד כן מפתח השולחן (סימן כ"ד בית ישראל ס"ק

נ"ו) ע"פ ר"ש בפ"ו מ"ה. וע"ש. וכותב הרב שבה"א דעל פי התנאים שמותר להוציא פירות הארץ לח"ל, לדעה זו, מותר גם להוציא פירות שביעית ג"כ עד זמן הביעור, שזמן הביעור ואילך שנתחייבו בשרפיה לדעה זו, מתihil אסור הוצאה לח"ל, ומАЗ דינו כשם שריפה ושאר קדשים שוגם כשנפסלו מתבערין בקדושה. וע"ש.

אלא שצרכיים להבין סברא זו,adam זה הכל הפירות של כל השנים א"כ למה צרכיים לשנה מיוחדת ע"ז במקצת שביעית שאין מוציאין פירות שביעית לח"ל אחר שוגם פירות של ששית ורבעית אסור להוציא, ויש עוד מה לשאת ולתת זהה.

ואבא אל העין וראיתי למ"ר הגאון משנת יעקב שליט"א על שביעית (פ"ה ה"ג) שהביא דברי שבה"א הנז', והרבה לתמונה ע"ז, דא"כ למה תנן דין מיוחד בפ"ש כיון של הימים אסורים, ועוד דבשאך שנים אין אסור אלא ינות שמנים וסלתוות כמ"ש בב"ב (צ' ע"ב) ורמב"ם (פ"ד מהל' מכירה ה"ח) ובמתניתין דהכא אסור כל הפירות. וע"כ דפירות שביעית שאני. ע"כ הגאון שליט"א דליתא בפאה"ש שם, רק הקשה שם על התוס' דפסחים (נ"ב ע"ב) דהקשו על רב ספרא אפיק גרבא דחמרה דשביעית ותירצ'ו דר"ס אפיק לסהורה, ומה שאסרו הוא לאכילה. ופאה"ש הקשה הא יין גם דשאך שנים אסור להוציא, וכותב שהעיקר מה תירוץ השני שם, דר"ס הוציא בשוגג, ושכ"כ הר"ש, אך לא נזכר כלל שגדלה זה להוצאה פירות של כל הימים שהוא תמורה כ"ל. וע"ש דלפי מ"ש בשם ר"ש מבואר להיפך. וע"ש עוד מזה.

ש"ו"ר בתורת השבעית (הלכה ע"ז עמ' שס"ה) שהקשה מ"ש שביעית הא גם בשאר שנים אסור להוציא פירות א"י לח"ל. וכותב דיש מתרצים דמיירי בשעת ביעור, דבכה"ג מותר להוציא בשאר שנים, דין זה חי נפש. וכותב דלפי מה שהוכיח לעיל דגם שלא בשעת ביעור אסור, מדהקשו על רב ספרא שהוציא גרבא דחמרה, והרי רב ספרא בודאי היה שלא בשעת ביעור דין הגיע זמן הביעור כבר היה מקיים מצותם, ולא היה מוציאם. וגם מדבריו אלו אנו רואים דפשיטתו ליה שזה עיקר הטעם שאסור להוציא לח"ל משום הביעור.

וכ"נ גם מ"ש שם בשם היראים, דהקשה על הספרא שבתו"כ הנז' שהיא לא כרבי ולא כרשב"א, דנהלכו אם לבערם במקומם או להשיכם לא"י, אבל קודם הביעור מותר לאוכלן לכ"ע, ובספרא אסור בססתם. ותירצ' דהספרא מדברת על זמן הביעור ואתיא כרשב"א שמחזירן למקוםן, וע"כ אסור לאוכלן בח"ל. וע"ש עוד. ושוב חzinן דפשיטתו ליה לרוב המפרשים והפוסקים דהמשנה ותוספות קשורים עם הבריתא הנז' בפסחים כהנ"ל. שזה מלמד שכל הטעם הוא משום ביעור בלבד.

עו"כ שם בשם החי' אדם דמבקשת למ"ד ביעור הוא להפרק, למה אין מוציאין, הרי יכול להפרקם בזמן הביעור, ותירצ' דבדבר מועט אין אסור הוצאה פירות מא"י, ובשער משפט הקרקע שלו, הוכיח כן מדרב ספרא. ע"ש. נמצא דגם להחי' אדם מפשט פשיטתו ליה דהטעם הוא רק משום ביעור בלבד.

ובתורת שביעית שם כתב עוד, דנראה דהא דאין מוציאין פירות שביעית היינו אפי' פירות שאין בהם חי' נפש כגון כמון ופלפלין, דבשאך שנים מותר להוציאין כמ"ש בב"ב (צ' ע"ב) וברמב"ם (הלו' מכירה פ"ד ה"ח), בשביית אסור. ונראה מזה דפשיטתא ליה שיש חילוק בין האיסור בהוצאה פירות שביעית, לבין פירות דשאך שנים, וכמ"ש מ"ר הגאון משנת יעקב וכnen".

עו"כ שם לחלק בין שביעית לשאך שנים לגבי כרמים הניטעים מלכתחילה בשבייל להוציאיא תוצרתם לח"ל, ואם לא ישלחו לח"ל יצטרכו לעקור הכרמים ולסגור היקבים, וכי"ב, שא"צ בארץ לבדה לכל זה, ומլכתחילה נתעומם לשם זה, ובשאך שנים מותר להוציאיא הפירות לח"ל בכה"ג, אבל בשביית אסור משום קדושת שביעית. ע"כ שאפשר ש"ס סבירה ליה כריב"ב בב"ב (צ' ע"ב) שמתיר להוציאיא יין. עכ"ד. (וגם מ"ר כתב כן מדיליה במשנ"י שם).

והנה הרוב תורה השביעית ז"ל לא התיר משום זה שנטעום במיוחד לצורך היצוא לח"ל, אלא בפירות א"י של שאר שנים ולא בשביית, ולהלן נכתב בעה"ו דיש מתירין גם בשביית בכgon זה. והנה המשנת יוסף (סימן כ"ה) כתוב דהרידב"ז ז"ל חתר בכוחא דהתירא בשבייל קיום ישוב א"י. וע"ש שהאריך בדבריו זהה. ואשוב זהה להלן בעה"ו.

ואחר כן כתוב, אמנים עיקר ההיתר של הרידב"ז ז"ל הוא דסמק על שיטת הר"ש והרא"ש ורעד"ב ז"ל, דאיסור הוצאה פירות שביעית לח"ל, הוא משום דבעינן שיבערם בא"י. וכותב להתייר להוציאיא אחר הביעור שיפקרים בא"י כנהוג, ואחר שישוב לזכות בהם מותר להוציאיא. ואז מצוה על כל ישראל לקנות מהם יין לקידוש ואתרוג למצוה. ע"כ שם דאטורוגים בזה"ז אין להם ביעור דלא כליה מן השדה (ועיין להלן) וימכור בהבלעה עם יין או אטורוגים של ששית. ע"כ.

והמשנת יוסף תמה עליו דהא הביעור בהפקר הוא רק בזמן הביעור, וככלשון התוספתא (פ"ח ה"ד) מי שיש לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור מחלוקת מהם לשכניו ולקרוביו וכו', ומוציא ומניה על פתחו ואומר אחינו בנו"י מי צריך יבא ויטול וחוזר ומכנס לתוכו ואוכל והולך עד שיכלו. ע"כ. וכ"כ הרמב"ן ז"ל (פרשת בהר) וכשאין אווצר בעיר ולא ב"ד וכו', צריך לבערם מן הבית בזמן הביעור ומפקרים על פתח ביתו ואוכלין והולכין לעולם. עכ"ל. וכותב המשנ"י דהסבירא פשוטה דבשעת ביעור דוקא כאשר כליה לחיה מן השדה אז הקפידה תורה שהכל יהיה הפקר ורק שרשאי לזכות בהם שוב בשעת הביעור, ולפי זה אם הפקרים קודם זמן הביעור וחוזר וזכה בהן חייב שוב להפקירן בהגיע זמן הביעור, כי אז דוקא צריך להיות הפקר. וכ"כ בספר השמייה (פ"ט ס"ב) על אלה שאינם יודעים זמן הביעור כיצד יעשו, אם יפקירו ויזכו, שמא זכו קודם זמן הביעור ונתחייבו שוב בביור בזמן, لكن בהתקרב זמן הביעור יפקיר ולא יזכה בהם עד שיצא הספק, ובתוך הזמן זהה יאלם בתורת

הפרק, וכשיצא הספק למגורי יזכה בהם וכור. וע"ש עוד מזה. ונשאר בצד' על שור'ת שעריו דעה ח'ב (סימן ח') שכתב להפкар ולזכות והויל לכם.

ולפי זה אתרוג שזמן ביעורו בשבט (ספר השמייה בשם הגרא"ש סלנט ז"ל), מותר להוציאו לחור'ל רק בשבט ואילך. וע"ש שכ"כ גם החזון איש ע"ה בסדר שביעית (אות ה'), שאם הפקירן קודם שהגעה זמן ביעורן חייב לחזור ולבער. ע"ש. וע"ש שהכਰיה שגמ הרידב"ז ז"ל מודה זהה, ומה שהתריר להוציא האתרוגים, אזיל לשיטתיה דס"ל דאין ביעור לאתרוגים כלל, כיון שמתיקיימים על האילנות ב' ושלש שנים ולא נלקטים. אך לפי דעת הגרא"ש סלנט ז"ל הנ"ל, וכן דעת החז"א ע"ה בכמה מקומות שיפקירים, כי לא הגיע זמן ביעורם עדין. ע"כ שם שגמ בקונטרס משמרת להבית (דף כ"א ע"ב) כתוב שההתריר של הרידב"ז ז"ל אינו ברור כ"כ. ובספר הלכות שביעית ח'ב (עמ' ע"ח) כתוב שהרידב"ז ז"ל התיר לפי מה שראה בזמןו, אבל כהיום שהאתרוגים נלקטים כולם לאחר החג אין להקל. והעושים מראות מארוג צריך להזהר ביבועו. עכ"ד.

וכל המ"מ הזה שיק בפיירות שביעית מفردס של אדם פרט, שיש בהם קדושת שביעית וחיבים ביבוע, בזה מקשה הרב הנז' נר"ו ככל הנ"ל. ויש עוד להתמה דאית' יכול לophobic בהם. ואע"ג דכתב הרידב"ז ז"ל דיבליך הדברים בשל ששית, אך מי התיר לו ללקט כל האתרוגים ולשגרם לחו"ל בדרך כל השנים, האם יש סחרורה גדולה מזו.

ועכ"פ לפי מ"ש לעיל דבאוצר ב"ד אין דין ביבוע, מתיישב העניין על נכוון באין אומר ואין דברים, דמעתה אין זו סחרורה, דהב"ד מחלוקת ומשלחים ואין בזה רוח ואין בעית ביבוע והכל על מקומו יבא בשלום.

[ההמישך יבוא בಗליון הבא בס"ד]

הרבי שניידר זלמן רוח שליט"א
יור' המכוון ורב במ"א גוזר

חוות שריפת תרומה וחלה טמאים

ה כסלו תשס"ב

לכבוד
הרהור"ג אבנור קבוץ שליט"א
מעיה"ק ירושלים תובב"א
השלום והברכה !

ראיתי מה שב' ציין על דברי שנתפרסמו בגליון "תנובות שדה" מס' 21 שהתרעת' שם על חוות שריפת החלה אף בזיה", והזהרתי שם מפני אותן נשים שכונתן לטובה כאשר הן מרצות על הפרשת חלה ומעודדות את הנשים ע"ז גם בזמנינו, [ואגב, ע"י מר ב"ש בספר "תבאות השדה" על הלכות חלה פ"ח סע"א, שאף בימינו ראוי לנשים להמשיך במנהג הפרשת חלה בערבי שבתות, כדי לתקן הפגם שפגמו בחלתו של עולם, ודלא כמו שכח שזמנינו שהחולות של הנחתות הן מיעודות לשבת, אי"צ הנשים להקפיד לאפות בערב שבת, דאיינו, כיוון שני טעמי נאמרו בדבר. יעוי"ש]. אך מה שמנפרסמות שאין חוות כיים לשורף את החלה, ודאי במה שעוטפים ומחליכים את החלה לאשפה. כתבתי שם שהן מטעות ומכשילות את הנשים, ואסור לשמעו להן. והבאתי שם שמרן הראש"ל שליט"א הורה לי לפرسم הדבר ברבים.

והנה כב' ציין במכתב אליו, שבספר שמיירת שבת כהילכת ח"ב כתב, שבפחוות מכizia אין חוות שריפה, א"כ אפשר להורות לנשים להפריש פחוות מכizia ותשקו הארץ.

ועל כך אשיב לנכ', שלhalbה ודאי אין הדברים נכונים, כמו שאוכיה בהמשך, אלא שראשית אומר, שצער רב נגרם לי מזה שיש המתאמצים כל כך, להכנס לדברים דחוקים ודוחיים כל כך ולשנות את ההלכה, ובפרט את המנהג שנางו אמותינו הקדושות בכל הדורות, כדי לנו בזה שאנו מצטערים בהפרשת תרומות ומעשרות מפירות וירקות שכיוון שהתקני הטכניים לשורף קיימים באמת, עקב כך שהփירות והירקות המופרשים הם כמות גדולה, ומיניהם רבים אינם ברי שריפה, ובעיקר שאין הדבר אפשרי בהפרשות במקומות הסיטונאיים, ועוד שרוב ההפרשות במקומות המושגחים אינם בבירור טבל ודאי. אך בהפרשת חלה שהכחות מועטה מאד, והחלה לעולם טבל ודאי, והיא ודאי טמאה, ולשורה על להבות הגז הוא מעשה פשוט כ"כ, וא"כ מודיע לחפש ולשנות מנהגים. והי"ת יצילנו משלגיות.

ולגופ העניין, בראש אחזור על המקורות שחלה מצוותה בשရיפה:

שנינו במסכת תמורה (דיל"ג ע"ב): "תרומה טמאה והערלה וכלי הכרם, את שדרכו לשורוף ישרוף ואת שדרכו להזכיר יזכיר". ובסוף המשנה שם מצינו "כל הנקיין לא ישרפו וכל הנשרפין לא יזכיר". ו מבאר שם רשי' בד"ה כל הנשרפין, שאין לקורם שמא יבוא אדם וימצאים מהם. עכ"ד. לכאורה נראה שראה כאן מרש'י שככל החשש משום תקלת. אולם הגאון רעק"א בಗליון שם מקשה על רשי', שמדובר הוא מביא טעם זה, והרי כיוון שמצוותו בשရיפה, פשיטה שלא יזכיר כדי לא לבטל מצוותו. עכ'ב. וראה لكمן מה שיש לישב בזזה.

והנה תרומה טמאה כולל תרומה מן הפירות וכן תרומה מן העיסה, ועל שלשה דיןים יש לעמוד כאן: האחד, אם מה שכתבה המשנה לגבי משקין שדרכו בקבורה שיזכירו, האם זה קאי גם אתרומה. ועוד אם דין זה חייב בשရיפה האם הוא מן התורה או מדרבנן [זהה נפ"מ גם על דברי רשי' ורעק"א הנז', וגם על הדיון הקודם לגבי משקין. ויבואר لكمן]. ועוד אם מה אמרנו שдинו בשရיפה, אם זה דוקא בשရיפה, או אף הדומה לה.

והנה רשי' שם בתמורה בד"ה את שדרכו, כתוב, עירלה וכלי הכרם קאי, אוכלי ישרפו ומשקין יזכיר. עכ"ד. ו מבאר השטמ"ק שם על הגליון שכונת רשי' שלענין תרומה טמאה לא קאי, והטעם הוא כיון ששמן טמא ראוי להדלקה ויין ראוי לזילוף [והוסיף שם אך יש לישב בשאר משקין ודוחק].

ובתו"ס עמ"ס שבת (דכ"ה ע"א בד"ה כך) מקשה מהגמ' פסחים כ' ע"ב שאפשר לעשות מתרומה טמאה זילוף, על המשנה במס' תמורה שכתבה שמשקין יזכיר, וכותב Tos' בדברי רשי' בתמורה, שלא קאי אלא עירלה וכלי הכרם. ובתו"ס עמ"ס פסחים שם בד"ה ראוי כתוב: אע"ג דתרומה טמאה בשရיפה, מ"מ כיון שלמסקנא הרואי לשရיפה שריפה והראוי לקבורה קבורה, לכן גם הרואי לזילוף זילוף. והרש"ש על התוס' שם כתוב, שלדעתו פי' הזילוף בಗמ' הוא כמו שנוהגין עתה לבן לבינה באור ומולפין עליה יין דהוי כמו שריפה. עכ"ל. ולכאורה מזה נשמע שאף לעניין משקים חייב רק בשရיפה, כגון שמן להדלקה או יין לזילוף על לבינה, אך בלא"ה לא, ומ"כ הרואוי לקבורה הוא דוקא לעניין עירלה וכלי הכרם.

ומה שהכריח את הרש"ש לפרש שזילוף הינו ב拐ו מזלף על לבינה, הוא משומן קושיא אחרת שהקשה על Tos', והוא בפי' הרש"ש על מס' תמורה שם (בד"ה את שדרכו) שכתב, שההסביר לחלק בין עירלה וכלי הכרם לבין תרומה, הוא שביהם

מצוות השריפה מן התורה, ואז' אפלו במשקין צריך לעשות היסק גדול ולשרוףן. וטעמא משום דשריפה דידחו לא כתבה תורה בלשון חיוב, אלא פן תוקדש.

ועפ"י דבריו אלו בא הרש"ש לישב את קושית רעך"א הנז' על רשי", מדוע כתוב טעם השריפה משום שחישנן שיבוא אדם ויאכלם, והרי מצוותו בשריפה, וחיב לשרוף, כדי לקיים את המצווה. ומישב הרש"ש ס"ל לרשי' שאין חיב מהתורה לשורף, אלא זה משום תקנת חז"ל דחייבן לתקלה, וממילא לא קשה קושית רעך"א. ומוסיף הרש"ש ומקשה, שכ"ז ניחא אם נבואר שהיינו משום תקנת חכמים, ולכן יש להקל ולהתיר זילוף, אולם לדעת התוס' במס' פסחים ס"ל שחויבת שריפת התרומה הוא מן התורה, קשיא אמא הותר בזילוף. וע"כ כותב שאפשר לישב ע"פ מה שמבואר בפירושו עמ"ס פסחים, שזילוף שהכא פירשו זילוף על לבינה בוערת, דהיינו כשריפה.

ומה שכותב הרש"ש שדעת התוס' שם שחייב השריפה הוא מן התורה, היינו לפי הא"נ בתוס' שם, דהנה התוס' הקשה שם על דעת רשי' ז"ל שכותב בד"ה מצווה לשורף את התרומה שנטמאת, שהטעם משום דדמייא לקדש, ועוד משום תקללה. עכ"ד. ומדיק התוס' שלפי הטעם שהיינו משום תקללה, א"כ יהיה אפשר לעבר בכל דרך שיש, ואף לא בשריפה, וכ"כ רשי' להדיा בפרק אלו עוברים. וע"כ מקשה תוס' מהגמ' בתמורתו שניינו שהתרומה מן הנשראין, וק"ל שהנשראין לא יקברו. ולכן כותב תוס' שא"א לעבר אלא בשריפה משום דדמייא לקדש ומדרבנן. א"ג מדאוריתא מדאיקרי קדש. ע"כ דברי התוס'.

ולכואורה יש להעיר שהרי רשי' ז"ל גם הביא ב' טעמים, משום שזה קדש, וגם משום שזה תקללה. וייתר יש להעיר שרשי' ז"ל לא כתוב בלשון א"ג, כלומר שזה שני תירוצים, אלא בלשון עוד, כלומר שס"ל לרשי' גם טעם קדש וגם משום תקללה, וא"כ מדוע תוס' תפס ברשי' העיקר משום תקללה? וצריך לומר שכיוון שרשי' ז"ל גילה דעתו בשני מקומות במפorsch שזה רק משום תקללה, ולכן כתוב התוס' כך בדעתו. והוא מרשי' הנ"ל עמ"ס תמורה שכותב רק טעם של חשש משום תקללה. וכן בפסחים (מ"ו ע"א בד"ה כיצד) כתוב לענין הפרשת חלה טמאה ביר"ט, שלשורפה או להאכילה לכלבים ביר"ט א"א, שאין שורפין קדשים ביר"ט. עכ"ד. ומהא דכתיב רשי' שאפשר ליתנה לפני הכלבים ולא חיב לשורפה, הוכיחה תוס' ס"ל לרשי' שהעיקר משום החשש לתקלה, והסיק בדעתו שאפשר לעברה בכל דרך.

ועוד מצינו מחלוקת כעין זו בין רשי' לתוס' במס' ביצה (כ"ז ע"ב), על דברי המשנה שם ששאלו את רב טרפון על חלה שנטמאת ביר"ט ואמרו להם שלא יזיהה מקומה. ומבואר שם רשי' שלשורפה ביר"ט אי אפשר, כיון שאין שורפין קדשים ביר"ט, ולתתא

כלבו אי אפשר כיון שם זה ביעור ואין מבקרים בי"ט אף בכ"ג. והתוס' שם בד"ה ועל, הקשה על רשי' בשלמה לשורף בי"ט אסור כיון שזה טורה מלאכה, אך ליתנה לכלבו איזה טורה יש בה? ולכן כותב התוס' שה"ג שאסור ליתן לפני כלבו כיון שהחלה מצוותה רק בשריפה ואסור לשורף בי"ט. עכ"ד.

א"כ מצינו בהז' אם חובה רק בשריפה או אף בשאר סוגים ביעור שנחלקו בהז' רשי' ורבותינו בעלי התוס'. אולם ראיתי לרביינו הרש"ש עמ"ס פסחים הנז' (דכ"א ע"ב בד"ה ריב"ב) ש"ל בדעת רשי' שדוקא לכלבו שרי ליתן, שכן סוף סוף קתני בגם' שבת הנז' שמצוות לשורף את התרומה, אלא שרש"י ס"ל שנתינה לכלב כמוות שריפה. והטעם, שהחומר הטבעי הנמצא בבע"ח שמעכל את המזון, הוא כמו שריפה. ע"ש.

ובאמת של הקטן נראה שקשה מאד לומר ש"ל לרשי' שריפה לאו דוקא, שהרי בכל המקומות שהבאו לעיל, וכן מוזכר בעוד מקומות בש"ס בבבלי וירושלמי (עי' פ"ד ה"ה, ה"ו – מנicha עד הפסח ושורפה. ובעוד מקומות) והעיקר תימא מהא דרש"י הזכיר הילפotta דקדש, ורק הוסיף עלייה טעם דתקלה וכאמור. וכן נלען"ד שם רשי' ז"ל ס"ל שריפה דוקא. אלא ש"ל לרשי' שיכשם שחייבנו לשורף רק את הרاوي לשריפה, אך משקין כגון הרاوي ליזלוף, התרכנו לזלף [ואפשר שבשאர משקין שאינן שמן הרاوي להדלקה ויין הרاوي ליזלוף, הם בוגדר ראויים לקבורה כיון שא"א לשורפם ובכ"ג ילכו לקבורה]. מミלא גם חלה בי"ט שא"א לשורפה ניתן עלייה דין אחר. אולם גם להשאירו בעין א"א משום דין ביעור חמץ, ומה שנותר הוא להעיברו מן העולם כגון ליתנו לפני כלבו שייאל ויבער מן העולם, ועל כך אומר רשי' שם שאר ביעורים אסור בי"ט, כלומר שגם לרשי' חייב בשריפה, מלבד הייכא שא"א. והדברים מודיעים בדברי רשי' ז"ל במס' פסחים שם (מ"ו ע"א ד"ה כיצד) שכותב בהז' ל: "...הרי אין יכול לאפותה מאחר שאינה ראייה לאכילה, ולשהותה לשורפה לערב א"א, שלא תחמי". ולshoreפה או להאכילה לכלבים א"א שאין שורפין קדשים בי"ט. הרי שלערב לא הזכיר אלא עניין שריפה [וامנם לכלב שלו א"א לחת בערב כיון שחמצ אסור בהנאה], וענין הכלבים לא הזכיר אלא ביר"ט גופיה. וכן במס' ביצה שהזכיר לחת לכלבו לא כתוב אלא בי"ט. וכאמור אפשר שכ"ז משום שריפה אסורה בי"ט והו כי א"א לשורפה, שהקלו בביour אחר. ובזה מבואר מדוע רשי' במסכת תמורה הנז' שם מקור דין שריפת תרומה, כתוב וסתם שחייבת בשריפה, ושם מדבר על שריפה ממש וכמברואר שם. ולא הזכיר שאפשר גם לכלבו. [אלא שצ"ל שרשי' ס"ל שהוא משום תקנת חכמים, שכן שזה קודש וחישין לתקלה של זרים, וכן חייבו לשורף הייכא דאפשר, וכמברואר ברש"ש הנז' על דברי רעך"א].

עכ"פ חזינן עד כאן שמצוות ה清华 היא בשרפיה, וזה משניות ערכות, ומפורש בגם' בשבת שמצוותה וחובתה בשרפיה. וגם לדעת רשי' זל' אפשר לבאר או בדברי הרשי' ש רק לכלבו התירו שהוא כען שריפה, או כנו' לעיל, רק היכא דא' הקילו.

ואף אם תימצ'י לומר שס'ל לרשי' שלכתהילה כל מני ביעור אפשר ואין חיב דוקא בשרפיה, ודלא כמ"ש לעיל, מ"מ בראשונים מצינו רוב דיעות ס'ל כדעת רבותינו התוס' שחוותה תרומה טמאה רק בשרפיה, והכי ס'ל להרש"א עמ"ס שבת שם בד"ה בשם. וכן ס'ל להריטב"א במס' שבת שם. וכן דעת המאירי בשבת שם, והוסיף שכן דעת רוב המפרשים. עיין' עוד ברמב"ן עמ"ס שבת (כד ע"ב בד"ה מנה"מ) שכתב ששריפת תרומה עשווה חכמים מצוה כשריפת קודשים. [ונראה שם שכן מדייק גם מדעת רשי' זל' מהא שבביא רשי' את שני הטעמים]. עיין' עוד בתשובה רשי' הוב"ד בתשובה הגאנום החדשות סי' ו, שהעתיק את כל הסוגיא של חלה ביר"ט, וציין שם רק עניין השריפה שאין שורפין קדשים ביר"ט. וער' ע בתשובה הגאנום שם בתשובה רב האי גאון [סי' קיד], שסידר את סדר הפרשת חלה, וכותב "בתר דשדייא ליה בתנורא". ע"ב. הרי שהזכיר את אופן השריפה רק בתנור. [אללא שמצאתה להר"ן עמ"ס ביצה שם, שהביא כלשונו של רשי' זל', והזכיר שא"א ליתן לכלב כיוון שאין מבערים קדשים ביר"ט. אולם זה תימה כיוון שהר"ן על מס' פסחים (דף יד בדף הר"ף בד"ה מתני') כתב שאין ליתנה לכלבים כיוון שאין נוותנים תרומה להבמה כל זמן שראויו לאדם. וצ"ע].

הרי לך שדעת רוב הכל בראשונים ס'ל שהחייב והמצווה של תרומה טמאה היא רק בשרפיה, ואפשר שכן גם דעת רשי' זל. ודין ה清华 היא כדין התרומה וכלISON רבניו הרמב"ם זל (תשבות פאה"ד סי' ע"ב): "ה清华 והתרומה דין שווה בכל התורה, דהא תרומה קראת הכתוב". עכ"ל. והדברים ידועים.

והנה בפירוש משנה ראשונה על משנה מס' חלה (פ"ד מ"ח) כתב על דברי המשנה שאמרה שמכזיב וכו' מפרישים שני חלות אחת לאור ואחת לכחן. ומקשה המשנ"ר ויש לדקדק א"כ יפרישו אחת ותהייה תלולה לא אוכלי ולא שורפין, ויל' כיוון דעתה היא מצוה לשורפה, כדאמר וכו', אבל טמאה, ודאי מצוה לשורפה. ומוסיף המשנ"ר, אלא שהרמב"ם בהל' תרומות לא כתוב בשום מקום הר' דעתו לשורף תרומה טמאה. עכ"ד.

ואני תמה, והרי רבניו הרמב"ם הזכיר בכמה מקומות הר' דין שתרומה טמאה דין בשרפיה. ואצ"י כמה מקומות, ראה בהל' תרומות פ"ב ה"ז. פ"ג ה"א [ובזה'ז שהיא עומדת לשרפיה מפני הטעמה]. פ"ג הט"ז [אבל אם הייתה טמאה וכו' אלא שורפה]. וכ"כ הרמב"ם בהל' בכורים (פ"ה ה"ט), בזמן הזה שם עיטה טהורה מפני

טומאת המת, מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל, אחד ממ"ח ושורפין אותה מפני שהיא טמאה ויש לה שם עיקר מן התורה.

והעולה על כולנו מצינו שהדיין כתב הרמב"ם ששריפת החלה היא מצווה. והוא בהל' יו"ט (פ"ג ה"ח): "אם לשוה ביר"ט מפריש ממנה חלה ונונתנה לכהן, ואם הייתה עיטה טמאה או שנטמאת החלה, לא יבש את החלה שאין מבשلين ביר"ט אלא לאכול, וזה לשריפה עומדת. וכן אין שורפין אותה ביר"ט, שאין שורפין קדשים שנטמאו ביר"ט, שריפת קדשים שנטמאו מצוות עשה שנאמר באש ישרף" וכוכ' עכ"ל. הרי בהדיין שדעת רבינו הרמב"ם ששריפת התרומה היא חובה ואף מצוות עשה מן התורה. ודברי המשנ"ר צע"ג. [ועי' בתשובה נוב"י מהד"ת א"ח סי' צו, בתשובה לשואל איך מותר לשורף תרומה בלילה, והרי אין שורפין קדשים בלילה. ובס"ד שמכריע שאין איסור שריפת תרומה בלילה, כותב להדיין שדעת רבינו הרמב"ם שתרומה דינה קודש לעניין שריפה כדין קדשים. עי' שם].

וכן פסק רבינו הטור (יר"ד סי' של"א) שתרומה טהורה תקבר, ותרומה טמאה תשורף מיד, וממליע שם הטור לטמא את הפירות קודם מירוח כדי שתהיה תרומה טמאה, ותשורף. והב"ד להלכה רבינו הרמ"א ביר"ד סי' שלא (סע"י יט). [ועי' ש בהגר"א ס"ק ג, שכתב בשם ספר התרומה להקל בזה"ז בזה"ז לטמא את הפירות גם אחר מירוח, כדי שההפרשה תיעשה מפירות טמאים, ויהיה מותר לשרפה, וכ"ז מחשש שיבואו לידי תקלה. ובפרישה על הטור ביאר שבקבורה יש חשש שיתגלה, משא"כ בשריפה שתרומה הולכת מן העולם].

ובאמת שמצאתי תשובה מад מבוררת לרבינו המב"ט, אודות דין התרומה בהפרשה בזה"ז, והיא לו נדפסה בשו"ת אבכת רוכל למן הב"י (ס"ט), ובתשובה המב"ט (ח"ב סי' קצח), וזה"ד: "בכל השנים היה קשה בעניין כשהייתי מפריש תרומה מעשר מן הין, להשליכו אחר החביוות, כי יש זלזול בקדושת התרומה אע"פ שהיא טמאה, ובמتنני" דסוף תמורה תנן, את שדרכו להקבר יקבר, דהינו משקין שאין רואין לשרפה, וזאת השפיכה שאנחנו שופcin אינה קבורה, והקבורה אסורה והיא גניזה לבכור וכו', וכן כן התרומה הטמאה לא נפסדה כל קדושתה בהיותה טמאה. ומכאן יוצא הרבה המב"ט לסוגיא דזילוף, ומסקנתו בזה"ז יכול היישראלי ליקחנה מן הכהן בזול, ולכבוד שבת יו"ט אחר שכיבד את הבית, יזף על ביתו לדריך טוב, שמותר לישראל ליהנות אחר שקנה מן הכהן. עכ"ד.

והנה א"כ לניד"ד למדנו מרבינו המב"ט; א, דס"ל שדין הרואין להקבר, יקבר, הולך גם על משקין דתרומה (עי' בזה לעיל). ב. שזילוף של יין פירשו פשוטו, ולא כמו שכתב הרש"ש שזה זילוף על לבינה בוערת. ג. שהראוי לשריפה חייב בשריפה. ד.

שהרואו לקבורה יש לקבورو כפי ההלכה ובלא זלזול. ה. ששפיכת נוזל ע"ג קרקע, אף שהוא נספג באדמה אינו קבורה. ו. שאסור לזלזל בקדושת התרומה, אף אם היא טמאה, שבקדושתה היא עומדת.

וכן מצינו להדייה בכמה מקומות למן הב"י ורבינו ה"ח שכתבו שחלה צריכה שריפה, י"י א"ח סי' תנ"ז ב"ב' ב"ה אבל במקרים. ויעו"י בא"ח סי' תקו ב"ה וכשפירש. ובב"ח ב"ה וכשפירש כתוב בפשיטות כדעת התוס' שאין تحت לכלבו. וכן הוא ביר"ד סי' שכט. לעניין עיטה הנילושה רק למי פירות. וכ"כ להלכה ממן בש"ע (יר"ד סי' של"א סע"י יט) שתרומה טמאה עומדת לשריפה מפני הטומאה. וכן פסק לעניין חלה (יו"ד של"ב סע"י ד) שבזה"ז מפרישין חלה אחד מ"ח ושורפין אותה מפני שהיא טמאה. וכ"פ הרמ"א שם בטור"ס ה', שהמנהג היום בכל הארץות להפריש רק חלה אחת ולשורפה, ובס"ד שם כתוב את אופן השריפה שהיה היסק בפני עצמו, והמנהג להשליכה לתנור קודם שאופין את הפת. וכן כתוב ממן בש"ע א"ח בס"י תנ"ז ס"ב. וכן הוא בש"ע א"ח סי' תק"ו ס"ד שהמפריש חלה ביו"ט והוא טמאה לא יפה אותה ולא ישרפנה שאין שורפין קדשים ביו"ט, אלא מנicha עד הערב ושורפה. ובמשנה ברורה (ס"ק ל) כתוב: "ואע"ג דשריפת חלה טמאה מצוה, מ"מ אינו דוחה י"ט שהוא עשה ול"ת. ובשעה"צ אות מ"ח ציין שיש מחלוקת ראשונים אם זו מצווה דאוריתא או דרבנן.

והנה מה שציינתי לי שבספר ש"כ כתוב שבפחות מכך אין חובה שריפה, הנה הדברים הם פלא, שהרי לכ"ע חלה חול שמאפריש שתי חלות, מפריש את העיקרית והיא לאור ושיעורה כל שהוא, ולהדייה שנינו ברמב"ם ובש"ע שיעורה כ"ש ויש לשורפה. וכ"כ להלכה רבינו הרמ"א בס"י של"ב סע"י ה, "וכן המנהג פשוט שאין מפרישין רק חלה אחת ללא שיעור ושורפין אותה".

ובאמת כשיינתי במקורות של דברי הש"כ (ח"ב סי' מב העירה נג) ראייתי שמקור הדברים הם מהרב מנחת יצחק (ח"ד סי' יג), ושם כתוב שודאי עיקר מצוותה בשריפה, וכותב שם שאף שיש הנוהגים בא"י לעוטפם ולהניח באשפה, מ"מ חלהiani. ע"ש. ומ"מ חיפש כיצד לנוהג למי שמאפריש חלה במקומות שאין תנור איך ינהג, ועל כך כדי למצוא היתר לשעת הדחק, הביא את דבריו הרבה אסא"ד (תש"ו יו"ד סי' שנב) שנסתפק אם חובה שריפה היא גם בפחות מכך, וכותב שם שאף אם יש צד שאיןם ח"יבים בשריפה, מ"מ ביעור ח"יבים משום תקללה. אלא שהביא המהרי"י אסא"ד שם בשם מورو, שמלשונות הרמב"ם מוכח שא"צ צוית, ובכל אופן ח"יב בשריפה. עכ"ד. ואין הספר מצו לפנינו לעיין במקורות הדברים. אך מ"מ הרי לך שלמעשה אין המתיר בפחות מכך שא"צ לשורוף.

ועוד יש להוכיח שאף בפחות מכזית יש חובת שריפה, שהנה ידועה מחלוקת של רבינו המהרייט"א והרב חיד"א אם יש מצות עשה גם בחצי שיעור, דמהרייט'ט אלגאי בהלכות חלה (סוט"ק ב בד"ה והנה לפ"י האמור) ובספר קהילת יעקב כתוב בחצי שיעור יש רק באיסור לאו, אך באיסור עשה ליכא דין חצי שיעור, וציין שם שדעת מרן הרחיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סי' ג, ובספרו מחזיק ברכה או"ח סי' תע"ה ס"ק ד), שיש קצת מצוה מן התורה בחצי שיעור גם במצוות עשה. וכתב המהרייט"א שם שיש הוכחה לדעת מרן הרחיד"א מסווגיא דבכורות לעניין עיסת שביעית שחיבת בחלה, והקשתה שם הגם' ואי מיטמייא אולה לשריפה, והשתא אם נאמר שבמצוות עשה אין דין ח"ש, א"כ מצוות לאכלה היא רק בכזית, וא"כ גם לשריפה ולהפסד בשביעית אינו אלא בכזית, וא"כ מה החשש לשורף חלה של שביעית, והרי שיעור חלה מן התורה בכל שהוא, ושישרוף כל שהוא ואינו איסור הפסד, אלא על כרחך נראה כדעת החיד"א שגם חצי שיעור יש מצוה, וממילא ה"ה לשורף אסור גם כל שהוא, וספר מובנת קושית הגם'. עכ"ד. [ולמעשה עי' למן הראש"ל שליט"א (בשו"ת חז"ע ח"א ברך בעמ' תפ"ד) כתוב שנמצא שאף דמהרייט"א הדר תבריה לגזיזה והודה להחיד"א שיש קצת מצוה גם בחצי שיעור של מצוות עשה. אלא שמן הראש"ל שליט"א כתוב שיש לדוחות ולומר שלכו"ע הכא לעניין שביעית יש איסור בח"ש, שכשם שבאייסור לאו יש דין חצי שיעור ה"ה באיסור עשה, וצין להתוט' עמ"ס שבת (צא ע"ב בד"ה כגון), וא"כ הכא נאמר לאכלה ודרשין ולא לשריפה הוי לאו הבא מכלל עשה, וא"כ באיסור עשה יש איסור גם בחצי שיעור. עכ"ת"ד שם. ועי"ש שהאריך מад בד"ז של ח"ש במ"ע]. וא"כ להדייא ראיינו שאף בכ"ש יש חובה לשורף, ולא אומרים שבפחות מכזית אין כלל חובת שריפה. [ואגב מסווגיא זו מוכח דברירא לה להגמ' שחייב חלה טמאה בשריפה]. וא"כ העיקר להלכה שאף בשיעור כל שהוא חייבים לשורף חלה טמאה.¹⁴.

והנה בספרי תבאות השדה על הל' חלה (פ"ח הערכה 8) ציינתי לדברי שו"ת שמן ראש (להgra"א אשכנזי זצ"ל – י"ד סי' עז), שדבר שם אודות המפריש חלה ובא העוף ואכלה, והביא שם את דברי הברכ"י, שההפרשה חלה ואין צורך הפרשה נוספת, כיון שאין מצות נתינה לכהן בזזה¹⁵. ומקשה שם הרב שמן ראש, שהרי יש מצות שריפת חלה טמאה, ומזכה זו להיכן הלכה, ומדובר לא תחזר האשה להפריש כדי לקיים מצות שריפה. ויצא שם לחידש, לדמות לדין קדשים, שהיכא שרואים הקדשים לכהן אפשר לחתם גם לבהמתו, ורק היכא שאינה ראוייה לו אין לחתם לבהמתו, ולכן אם הchlלה ראוייה לשריפה שזה עיקר מצוותה, אפשר ליתנו גם לעוף. עכ"ת"ד. ודבריו

¹⁴ לכארה אדרבא מזה באמת יש להעיר על מהרייט"א, דילמא להכى לא אוקמו בחלה פחות מכזית, משומם דברמת בפחות מכזית ליכא מצוה בשריפה ופריך מחייבת שריפה בהפרשה כדין. ובלאו הци למאי דנקטו רביים שאיסור הפסד פירות שביעית הוא בכל שהוא ולא בעי' כדי, ליכא הוכחה כלל מהר סוגיא. ודוק. העורך.

לענ"ד לא מובנים כלל, שהרי חובת שריפה אף אם היא מצויה, אינה מעכbatת כלל את המצואה. ודוקא גבי נתינה יש מה לדון אם מעכbatת המצואה (עי' באורך מה שכתבתי בזה בשורת חלkatת השדה ח"ב תרור"מ סי' כ"ד). ועוד מה שמסיק שיש היתר להאכיל את הבהמה, אם ראוי לשריפה. זה תימה גדול, ובשלמא מה שכתב בתוס' שם שהיכא שרואו לישראל מותר להאכילו לעכו"ם ש"ז. אך הכא שדין תרומה עליון, ואסור לישראל או לבהמתו, ומשום חשש תקלת לזרים כיוון שהיא קודש, חובה לשורף, מה לו לחדש היתרים נוספים. וצ"ע. ומכל מקום גם הוא הבין בדבר פשוט שיש חובה בשריפה או לדעתו אף להאכילה לבע"ח, אך ודאי שלא להשליכה דרך בזיהו.

על"פ נפק"ל להלכה שחויבת התרומה הטמאה ובכללה החלה הטמאה, בשריפה והמצואה היא דוקא בשרייפה, וכמו שפסקו רבותינו בעלי התוס', הרשב"א, הריטב"א, המאירי ועוד ראשונים. וכן פסק ריבינו הרמב"ם להלכה. וכן פסק להלכה מרן השו"ע ורביינו הרמ"א. וכל"פ ריבינו המב"ט בתשובה. וכל"פ הרוב חכם"א בשעריו צדק (פ"ד סע' לד) שחויבת בדוקא לשורף את התרומה והחללה הטמאה, ואין לאבדו ולזרוק לים. וכל"פ הרוב משנה ברורה על השו"ע שם.

ועוד למדנו שמנาง ישראל בתקופת מרן השו"ע ובני דורו במצפה, לשורף תרומה הטמאה, והתרומה הטהורה או לקבור, או ליתנה לכחן שישיק את השמן או יזף את היין. וכן בחלה המנאג להפריש ולשרוף באור. וגם בדורות אחוריים כך היה המנאג, כמו שמציאן הרוב ארץ החיים [סיתהון], לעניין תרומה טמאה (של"א סי"ט), שבטמאה שורפין, ובטהורה אפשר ליתנה לבהמת כהן. ולענין חלה (של"ב ס"ד), העיד בשם מהרימ"ט, חרדים, מהריק"ש, רדב"ז והפר"ח שהמנאג בא"י להפריש חלה אחת בשיעור כל שהטא, ולשרופה. וא"כ אחר שריאינו כי מי יבוא לערער אחר ההלכה ואחר המנאג.

והנה מרן הרב חז"א צ"ל כתב (דמאי סי' טו אות א בד"ה ועל דבר), שמעיקר הדיון ח"יבין לשורף תרומה טמאה, אף שאנו נהגין להקל בקבורה, מפני שטורה עליינו שריפתן, וח"שין שמאatto עליה לידי תקלת, מ"מ קלקל בידים אפשר דאסור. ע"כ.

א"כ גם דעת הרוב חז"א שלכתהילה החובה כפי הדיון בשריפה, אלא שביואר מנהג העולם לקבור ולא לשורף, כיוון שיש חשש לתקלה כיוון שהשריפה קשה, ויש חשש שתשתאר בבית עד שישרפו, ושמא יבואו לידי תקלת. لكن נהגו לקבור. [ואפשר שהוא בעין שניינו שהראוי לשורף, שרף. והראוי להקבר, קבר. כלומר שמקיימים גם

בקבורה את המצוה, כאשר"א לשרוּף. ומכאן הוסיפו גם בכה"ג שקשה השריפה דהוי הכרואו להקבר]. אך מכאן להצדיק את מנהג העולם שמנחים באשפה, [מלבד שהדרך בזיוון, אף שעוטפים בשקייה, ס"ס נמצא הוא ייחד עם שאר אשפה בזיוון, ובודאי שגרע מספיגת היין שכחוב המב"ט שזה בזיוון]. ואין כאן לא קבורה ולא שריפה. אלא שראיתי להר"ג קלמן כהנא זצ"ל בספרו מצוות הארץ (יב,ב) שתרומה טהורה אם קשה לו לקבורה, יכול לעוטפה בניר ולהשליכה לאשפה, וכ"כ בס"ד לעניין תרומה טמאה. ובמקורות ציין שזה לפי הוראת הרב חז"א זצ"ל. וודאי שנאמנים דבריו ז"ל. אולם עם הוראות בע"פ קשה לדzon, כיון שמספרו של הרב חז"א אין נראים הדברים. ועוד שלענ"ד אפשר שהוראת החז"א ז"ל הייתה לעניין פירות שם ספק טבל, אך בטבל ודאי קשה לומר את הדברים, כיון שזה נגד ההלכה ונגד המנהג הקדום, וכאמור.

זה עתה ראייתי בספר קיצור הלכות תרו"מ להגר"י בויאר שליט"א, (פ"ט ס"ג) [לאחר שבס"א כתב שתרומה טמאה מצותה בשרפיה] שכחוב: "כהיום שכולנו טמא מותם, אם התרומה טהורה, צריך לקבורה כדי שלא ליתי לידי תקלת בשתייה, ונוהgo להקל בתרומה שמהפרישין בספק טבל, לאבדה בכל צורה שהיא בין טמאה ובין טהורה, אבל אסור לאבדה דרך בזיוון". ע"ד. ובודאי שידע מההוראות החז"א זצ"ל וכיודע. אך דיק בלשונו וכחוב דין זה רק בספק טבל. ונכונים הדברים. וכן ראייתי בספר חות השני להגר"ג קרלייח שליט"א (עמ' רס"ה הערה שכ"ב) שכחוב, טבל ודאי אין להניהם באשפה, אלא במקום מוצנע עד שיתקלקלו מאכילה.

ואחר שלמדנו כל זאת, ראיינו שהעיקר להלכה למשה, וכן המנהג בארץ ישראל בכלל הדורות, את התרומה הטמאה לשרוּף, הטהורה לקבורה, משקין כדי נאמר לעיל, חלה בשרפיה. ואמנם יש מי שכחוב להקל היכא שקשה בשרפיה, לנוהgo בקבורה. ויש עוד מקום לצד, שבתרומה מספק טבל, להקל לאבדה בכל דרך שהיא, רק שלא בדרך בזיוון, בין טמאה ובין טהורה. אולם כ"ז לעניין פירות וירקות, שמצוין בהם ספק טבל, וכמו"כ קשה לשורפים, כיון שפעמים זה כמותות גדולות, וכן כן שיש סוג פירות וירקות שאינם נשרפים בקלות, ולכן בכה"ג יש להקל, כאמור. אולם בהפרשת חלה, שלעולם זה טבל ודאי [מעל 1.560 ק"ג], ולאחר זה טמא, [שהרי יש להכין עיסת רק עם אחד מז' משקין], והכמות קטנה, ובקלות נשרף בלחתת הגז, או בקרקעיה התנוור כשהוא עטוף בניר כסף, ללא כל מאם, מי יבוא להתייר ולהפסיד את מצוות השריפה. וכל האומר כן, הרי הוא אומר נגד ההלכה פסוקה ונגד המנהג, שנוהgo אמותינו מדור דור עד היום הזה. [ועי' בספר שביית השדה על הל' שביעית (פ"א הערה 54) שציינתי לאחד מספרי זמנים שכחוב שיש מנהג גם חלה ותרומה לעוטפו ולהנicho באשפה, ותמהתי עליו שאין זה ההלכה ואין זה המנהג. עי"ש].

העליה לדינא:

תרומה טהורה יש לקבורה. תרומה טמאה, חותמה ומצוותה בשရיפה. וכן דעת רבינו הראשונים, התוס', הרשב"א, המאיר, הריטב"א ועוד. וכן פסק רבינו הרמב"ם, מZN השו"ע, הרמ"א, המבי"ט, ועוד. וכ"כ להלכה הרב חכמ"א בספרו שע"צ. וכ"כ הרב משנה ברורה, ועוד. ו"א שהיא מצוה דאוריתא, ו"א שאינה אלא מדרבנן. וה"ה ב"ז גם בחלה, שכיוום היא טמאה, וחותמה בשရיפה, וכן שפסק רבינו הרמב"ם ומZN השו"ע והרמ"א. וכן מנהג ארץ ישראל מדור דור, לשורף את החלה, וכן שכתב ארץ החיים בשם גדולי בני א"י והובאו בפנים. ואין כל היתר לעניין חלה שלא לשורפה, כדת. ואין הבדל זהה כלל אם מפרישים יותר או פחות ממצוות וכמבעור בפנים. אולם לעניין תרו"ם שמאפרישים מפירות וירקות שם ספק טבל, וקשה לשורפים בטמא או לקברים בטהור, יש מי שכתב להקל ויש מי שצין שכן המנהג בארץ ישראל בדורות האחוריים, לעוטפים היטב ולהניחם באשפה, אולם בטבל ודאי חילילה ממנהו כך. וכ"כ כמה פוסקים מגדולי זמנינו והוב"ד בפנים. [ובספרי קצירת השדה על תרו"ם פ"ג ס"ב הצעתי עפ"י דברי החזו"א שהיכא שקשה בשရיפה, אפשר להקל בקבורה, כיוון שם קבורה כדיינה אינה מצויה כלל אחד, וכל מטרת הקבורה שלא יכשלו זהה בני אדם, על כן אפשר ליעץ למי שקשה לשורף את הטעאות ולקבור את הטעאות, שלכה"פ בשעת הדחק יעשה "פח תרומה" בביתו, וכל פעם שמאפריש תרו"ם יניחם בפח מיוחד זה שאינו דרך בזיזון עם האשפה הכללית, ולאחר כמה ימים שיתקלקל, יניח את התרומות באשפה והוא כעין קבורה. אך בחלה שהיא לעולם טבל ודאי ולעלם טמאה, ואין כל דחק לשורפה, חובה ומצוות רק בשရיפה, וחילילה מלהשליכה לאשפה אף כשהיא עטופה בנייר].

**בכבוד רב
שניואר ז. רוח**

הרבי גד שקורוי שליט"א
מעה"ק ירושלים ת"ו

הפרשת חלה מעיסט נחתום שנKENית אחר גלגול העיסה

בשור"ת משאת בנימין (סימן א) נשאל אודות מה שנהגו בקטת מקומות שבערב שבת עושה נחתום ישראל או נカリ עיסוה גדולה, ובאות הנשים ולוקחות ממנה כל אחת כדי שיעור חלה, וכל אחת נוטלת חלה מהעיסוה שלקחה היא מהנתומות. וכתב דין לפפק על מנהג זה בנחתום ישראל, כיון שמתחלת הלישה היה דעת הנחתום לחלק העיסוה לכמה חלקים ולמכור, והוא כאילו לש כל חלק וחולק בפני עצמו, ולכך יכולין להפריש מכל חלק בפני עצמו, דאמירין בירושלמי [חללה פ"א ה"ה] אמר רב יוחנן העושה עיסוה ע"מ לחלה בזק פטור מן החלה. פירוש על מנת לחלה בזק, פחות משיעור חלה לכל אחד. אלמא ע"ג שבשעת הלישה היה כדי שייעור חלה, כיון שדעתו היה לחלה פטור מן החלה, כאילו מתחילה לש פחות משיעור, דלאו בלישה תלייא מילתא אלא בדעת בעל הלישה. וכ"ז בנידון דידן, שייעיל מחשבתו להחמיר ולהביא לידי חוב, ולומר כיון שדעתו היה לחלה בזק הוי כל בזק ובזק כנילוש בפני עצמו וחיביב כל אחד ואחד ליטול חלה מן בזק, מאחר שיש בו כדי שייעור חלה, ואע"ג דריש לקיש פליג התם עלייה דר' יוחנן, מ"מ רוב הפסיקים פסקו כרב יוחנן.

�וד הביא ראייה מדברי התורומת הדשן (ס"י קצ) שכתב שיש ליטול עיסוה לשאור קודם שייטלו החלה, ולהשחותו שאור כדי להחמיר בו עיסוה אחרת, כדי שייהיה מחיוב על חוב. והשתא מה מועל זה, מאחר שנולשה העיסוה בבת אחת, אפילו אם יקח לשאור קודם שייריש, מ"מ אח"כ כשייריש החלה מהעיסוה הנשארת יפטר גם זה שלקה לשאור בכל מקום שהוא. אלא על כרחך צריכין אנחנו לומר דשאני הכא בדעתו תלייא מילתא, וכיון שדעתו היה מתחילה ליקח עוד לשאור ולהלכו, הנשאר הרי לא ניכנס מעולם בחוב אחר, וכאילו נילוש בפני עצמו. וכtablet עוד דלא דמי לשתי עיסות שנילושו כל אחת בפני עצמה ובכל אחת יש בה שייעור חלה, שהדין שמפירש חלה אחת על שתיהן, כמ"ש בטור י"ד (סימן שכה), דהתם ודאי אין איסור להפריש מכל אחת בפני עצמה, אלא שאם רוצה להפריש מזה על זה רשאי, ואין hei נמי אם רוצה להפריש על כל אחת בפני עצמה, הרשות בידו וудיף טפי.

�וד דהתם מיררי דשתי העיסות הן של אדם אחד, ולכך הברירה בידו להפריש אחת או שתים, אך בניד"ד דמחלק העיסוה לכמה נשים חייב להפריש על כל אחת ואחת בפני עצמו. וסימן, דادرבא צריך לקיים ולהחזיק מנהגן, כדי שבקל ללא טירחא תוכל כל אשה ליקח חלה בכל ערב שבת, שכבר נהגו ליטול חלה בכל ערב שבת על פי הירושלמי דשבת [פ"ב ה"ו] אדם הראשון חלתו של עולם וכו' וגרמה לו חוה מיתה, לפיכך נמסרה מצות חלה לאשה וכו'. ואם נטרח לנשים ליקח כמה ולילוש ולאפות, שמא מתוק זה תניח ותבטל המצווה. ולכן יש להניח אותן במנהגן, אצל נחתום של ישראל. ובນחתום נカリ לא מהני דבר זה, והוא ברכה לבטלה, דכ"ז דבשעת הגלגול הייתה של נカリ, לא מהני מה שנוטן או מוכר לישראל אחר הגלגול. ואע"ג שהנカリ לש

העיסה על דעתו למכור לישראל, לא מהני דעתו לעניין זה. עכ"ד. אתה הראת דעתך שסובר הרוב שבדעת הנחתום תלייא מילתא, ולא בlikelihood גרידא, שככל שהיתה דעת הנחתום מתחילה הלייה למכור העיסה ולחילקה לכמה חלקים הוא יכולו לש כל חלק וחלק בפ"ע, וכן יכולות הנשים שלוקחות העיסות להפריש מהם חלקה בברכה ואין זה כל חשש כלל.

והנה הב"ח (י"ד סי' שכו) יצא בתוקף נגד מנהג זה, וכותב דיש נוהגים לקנות מן הנחתום חלק אחד מעיטה גדולה, ויש באותו חלק כשיעור ומפריש ממנו חלק וمبرך עליו, וכן הוא מוכר מאותה עיטה להרבה בנ"א, שיש בכל עיטה כשיעור, וכל אחד מפריש חלקו וمبرך עליה. והדבר פשוט שזה טעות, חדא, דהלא מיד שגלאל הנחתום העיטה הגדולה חייב להפריש ממנה חלקה, אפילו שהיה דעתו למכרה חלקים קטנים מכשיעור. כל שכן הכל שאין דעתו למכרה אלא לחילקים שיש בהם שיעור. וכיוון שהלה עליו חובת הפרשת החלה, איך נתר לו לכתהילה למכור חלקים ולהילוקחים יפרישו ויברכו והנחתום לא יפריש ולא יברך. ועוד וכיוון שבהפרשת החלה של הנחתום פטורה כל העיטה, הרי אין לנו להתייר למכרה לכמה חלקים ושיברך כל אחד ברכה בפני עצמו, דהיינו ברכה שאינה צריכה, כדאיתא בגמ' יומא (ע' ע"א), דפרק וניתני ס"ת אחורי נוקרי, וכא משני ריש ליקיש משום ברכה שאינה צריכה. וכי היכי דהתמס חד גברא בתני ספרי אית ביה משום ברכה שאינה צריכה הכא נמי גברי טובא בחוד עיטה אית ביה משום ברכה שאינה צריכה. וסימן דשרא ליה מאירה לבעל הוראה זו. וכותב דכן קיבל מרבותיו שאיסור גמור הוא, ויש למחות ולבטל מנהג זה שהוא שלא כדין. עש"ב.

והנה עיקר חשש הב"ח מתרי טעמי: א. מיד שגלאל הנחתום את העיטה חייב מיד להפריש ממנה חלקה, וחל עליו המוצה, ואין מועיל מה שבדעתו למכור ולחילקה אח"כ לחילקים. ב. משום דגורם ברכה שאינה צריכה, דהיה יכול הנחתום לפטור בברכתו את הפרשת כל העיטה.

וכעת ראייתי בש"ת מנהת יצחק (ח"ו סימן קיז) דכתב דלהב"ח אילא ג' טעמי, ואף דכתב רק חדא ותו כנזכר, מ"מ בהא חדדא יש ב' טעמיים: א. דהמוצה חלקה על הנחתום שגלאל. ב. דנפטר כל העיטה. ג. משום ברכה שאינה צריכה. ונפק"מ להא דשאור שנזכר במשאות בנימין מדברי התה"ד, דשם ליכא מצוה על המגלאל להפריש, דעל כרכחו צריכה לזה, כדי שלא יפריש מהפטור על החיוב. וממילא ליכא ג"כ משום ברכה שאינה צריכה, דבלא"ה צריכה לבדוק על העיטה שגלאל אח"ז בתחרובת אותו שאור. אבל משום מה שנפטר השאור בחלוקת השערת מהעיטה הנשארת שיק. ווגם היכא שלא נתחייב בחלוקת ביד מי שגלאל העיטה, כגון שלא לש בתחרובת שיעור חלק ורק אח"כ ע"י צירוף סל נעשה כשיעור, הרי לא שייכי שני הטעמים הנ"ל, אבל משום שנפטר ע"י הפרשות אותה עיטה שחלק לשניהם י"ל דשיק. עש"ב. ועיין עוד זה בש"ך (י"ד סי' שכו סק"ד) דהביא דברי הב"ח והמ"ב, וכותב על דברי המ"ב דין דבריו מוכרחים. ע"ש.

והנה הט"ז (שם סק"ב) כתוב לישיב דברי המשאת בניין על פי דברי הגמ' גיטין (לע"א) המלה מעות את הכהן להיות מפריש עליו מחלקו, מפריש עליו בחזקת שהוא קיים ואינו חשש שהוא מחלקו, ופרק אף על גב שלא אני לידה, וממשני במכרי כהונה, שאינו רגיל לתת תרומה אלא להן זה, הילך כיוון דAMILTA דPsiTIA הילך דידייה יהיה לה, אסחו להו שאר כהנים דעתיהו, והוה כמו דמטו לידה, והכא נמי בנחחות שיש לו מכירין שרגליין ליקח ממנו כל ערב שבת, והם קונים על מנת כן שהם יפרישו חלה, והוה להו כאלו קנו ממנה קודם שעושה העיסה ואתי לידייה בשעת חיוב, דהינו בשעת הגלגול. וזה פשטו דשנים שעושין עיטה לחלק לכל אחד שיעור חלה, שאין אחד מהם יכול להפריש חלה בשביל חלק חברו אם הוא מקפיד על זה, ואינו נעשה שלו כוון בעל כרכחו, הכא נמי כן הוא, ודודאי דעת הנחחות לעשות בעניין המועיל, והוה כאלו הקנה להם הנחחות תחלה חלקם קודם שמגלא העיסה, מצד שהם מכיריו ורגליים ליקח ממנו, ובודאי הוא מקנה להם בשעת גלגול העיסה לכל אחד חלקו, ואי אפשר לו ליקח חלה מהעיסה, דהוה כאלו שלו, ובשעת חלוקה נוטל כל אחד חלקו ומפריש ומברך. כך נראה לישיב המנהג באופן זה כשהנשים רגליין ליקח בכל ערב שבת. ובנחחות עובד כוכבים פשיטה שאין שיק דבר זה דאיינו מקנה רק אחר חלוקה. ע"ב.

ויצא מדברי הט"ז דכל זה מהני דוקא בנשים שרגילותן לנחות בכל ערב שבת מהנחחות, Dao אופן זה הוא מכרי כהונה. אך לנשים שאין רגילותן ליקח תמיד בכל ערב שבת, לא יועיל דבר זה.

וראית בshort'ת מיל' דאבות (ח"א י"ד בהשיטה סי' כה-כו), שדן במא שנางו נשים עניות שאין לשות בביטחון בכל ערב שבת שיעור חלה, ורוצה לקיים המנהג כמובא במשנת בניין, שנางו הנשים ליקח חלה בכל ערב שבת ע"פ הירושלמי דמסכת שבת וכו', וכן הולכים אצל הנחחות וכל אחת נוטלת מעיסה גדולה של הנחחות שיעור חלה וمبرכת עלייה. וככתב דבר זה אינו נכון, דלא מבעיא לדעת הב"ח שחולק על המשאות בימין מושום דה"ל ברכה שאינה צריכה, אלא אף לדעת המשאות בניין דמקיים המנהג, הינו דוקא אם כל אחת קונה מהנחחות עיטה שיש בה שיעור חלה, Dao שפיר י"ל דכיון שדעת הנחחות חלק הבץ לכל אחד ואחד בעודו ובצק נילוש בפני עצמו. וגם דוקא אי דעת הנחחות חלק לכל אחד ואחד בעודו עיטה, דאל"כ גם המשאות בניין מודה דיוטר טוב שיברך הנחחות על כל העיסה, דכיון דאם הייתה דעתו חלק לאחר אפיה פחות משיעור חלה לא מהני מחשבתו לפטור מחללה, וכמ"ש בב"י הובא בט"ז וש"ך (י"ד סי' שכו ס"ק ב' ה'), א"כ הוא הדין שלא מהני מחשבתו בנד"ד. ואף דהט"ז רוצה לעשות סגוריין לדבריו, הינו דוקא כשקוניהם מהנחחות על מנת כן שהם יפרישו חלה מהעיסה, דהוה כאלו אין שלו, ובשעת חלוקה נוטל כל אחד חלקו. ולפ"ז יש לכל אחד ליתן מעות לנחחות קודם הלישה. ובנדון דין דהנשים אין קנותמן הנחחות, ודאי דגם הט"ז מודה דהוי ברכה שאינה צריכה, אף אם הנחחות נותן להם רשות להפריש. ע"כ.

ולדבריו יש לקיים דין המשאות בניין דוקא כshedut הנחחות חלק לכל אחד בשיעור בעודה עיטה, אך לא אחר אפיה. וכן יש ליתן מעות לנחחות קודם הלישה,

כדי שייחשו לבורי העיסות בשעות הגלגול. אלא שכואורה מדברי הט"ז לא נראית לצריך קניין העיסות להעשות בפועל קודם הלישה, אלא כל שדעת הנחתותם לגלגול העיסה על מנת לモכרה לאחרים ו אף שהאחרים קונים אה"כ אחריו גלגול העיסה, הוא כהנה להם. ודוק¹⁵.

והנה רأיתי בספר גידולי הקדש (יר"ד סי' שכ"ב) שדן בדברי המשאות בנימין, במא שכתב שכ' שמתחללה היה דעת הנחתותם לחלק לכל בפרק אחד שיעור הוי כנילוש כל חלק בפני עצמו. מה בכך דהוי כנילוש כל חלק בפני עצמו, סוף סוף הנחתות היה צריך להפריש מהכל ולפטור בברכה אחת. ואי משום דכיוון בדnilוש בפני עצמו בעין מוקף בהפרשה מזו על זה, גם עתה יהיה צריך הנחתות להפריש מכל חלק וחילק בפני עצמו, הא ליתא, דהא באמת כל העיסה ביד הנחתות יכולה גוש אחד, ואני ניכר המוקומות שתחולק, ואיך יודע להפריש מכל חלק וחלק. ותו דמצוי שפיר להפריש חילה אחת על הכל, דהא עכ"פ כל החלקים נוגעים ונושאים זה זהה, והוא מוקף, ובפרט להשר"ע דכל שניהם לפניו הוי מוקף, ואפי' להצד ש"ל בסה"ת דמוקף הוא דוקא בכל אחד, הא מצי להניח הנחתות העיסה כבלי ולהפריש חילה אחת על הכל בברכה אחת. ואפי' אם היהי העיסה מחולקת בפועל ביד הנחתות, יהיה לש ממש כל אחד בפני עצמה והיה מפריש מכל אחד בפני עצמה, עכ"ז היה מברך ברכה אחת לכל ההפרשות, דהא אפי' עשרה בני אדם שעושים מצוה אחת כגון של כל מטעrf בטליתו בציית, ברכה אחת לכלם, וא"כ אכתי לא סרה תלונות הב"ח דגורות ברכה שא"צ. עש"ב.

ונראה לבאר דברי המשאות בנימין והט"ז דאין מושום ברכה שא"צ, ברכה שא"צ שייכא היכא דכל החיוב חיל על אדם אחד, ובברכה אחת יכול לפטור חיוב, וכאשר מוסיף אחרים גורם לברכה שאינה צריכה, וככה היא דהביא הב"ח מגמ' יומא (ע' ע"א), דחד גברא בתרי ספרי אית' ביה משום ברכה שאינה צריכה, אך כשחילים חיובים על כמה אנשים, כגון הא דנחתותם לדל עיטה על דעת לモכרה לאנשים אחרים, והוא כנילוש כל חלק בפני עצמו עברו כל קונה וקונה, ממי לא חיל החיוב עליהם להפריש, ואין כאן מושום ברכה שא"צ. ודוק.

ומצאתי בש"ת חבלים בנעימים (ח"ב סי' ס"ט) שכתב אודות מה שהרבה בעלי בתים קונים קמח מן הנחתותם, והנחתותם עושה עיטה גדולה ואופיה ממנה לחמים, וכל אחד מהבע"ב מפריש חילה בברכה מן החלמים שלו, ומkor הדבר במשאות בנימין. והב"ח כתב לאסור שני טעמים: חדא דנחתותם כבר חילה עליו המצוה ואין יכול לפטור את עצמו, ותו דהוי ברכה שא"צ. וככתב דכל זה מירוי בקונים מן הנחתותם אחר

¹⁵ הט"ז מירוי במכרי כהונה, דהימ נשים שרגילותות אצל אותו נחתותם, ובזה ודאי לא צרי שום קניין נוסף, דמכרי כהונה hei כקניין (ע' גן המלך סי' ק"כ וטוב עין סי' ייחאות צ ושו"ת רענ"א סי' רג ועוד, שכתבו שיש לסתוראה דמכרי כהונה גם בשאר מיל. ע"ש). ובודאי מי שקונה קמח במשיכה ועושה עיטה חייב להפריש חילה מן התורה גם אם לא שילם, ולא שיר למחוקת אי קניין דרבנן מהני לדאוריתא, דעתך כאן לא פליגי אלא בשקונה גוף המצוה בקניין דרבנן, אבל בשקונה עיטה וכו' ודאי הוא חייב גמור. ופשט. העריך.

הgalgal, שאז נתחייבה כבר אצלו, אבל בנד"ד ש��ונים קודם הgalgal בעודה כמה לכ"ע שרי. וכותב עוד דבוקר חשש הב"ח מברכה שא"צ, הכא שהאהה רוצה להכנס את עצמה בחיוב, י"ל דרשאי לבך, וכדוגמת דברי ר"ת בתוס' ר"ה (לג ע"א) ד"ה הא, דנשיים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, ע"פ שפטורות, מ"מ יכולות להכנס את עצמן בחיוב. עכ"ד. ולא זכיתי להבין כוונתו, דהתס במצוות עשה, מעיקרא יש חיוב מצוה על הכל, אלא דהנשים פטורות משום שהזמן גרמא, ועל זה אמר ר"ת דיכולות להכנס את עצמן בחיוב ולברך, אבל הכא דגם חיוב הפרשה חל על האופה והוא צריך להפריש ולברך, מעיקרא אין חיוב ברכה על האחרים, וממילא הוא ברכה שאינה צריכה, ואין יכולות להכנס עצמן בחיוב ולברך. וד"ק.

והנה ראיתי בש"ת מהרש"ס (ח"א סי' קנב) ששאל בעיר שאופין מצות והאופים הם הסוחרים ולשים הם עיסות גדלות יותר משיעור חלה, ואוצרים המצוות כמה שבועות באוצרם, וקודם החג באים לknوت מצות. ויען שבכח"ג יש ערובם מעיסה אחת אצל כמה בעלי בתים, ואם האחד יפיש חלה, יפטרו גם המצוות שביד חבירו, אם לא שיכוון בפירוש שלא לפטור, כמ"ש המק"ח, וכיוון שא"א להודיע זאת ברבים, הנהיג רב המקום שיפריש האופה חלה מן כל המצוות, ופקפק אחד לנגדו שלא לשנות המנהג. וכותב הרהמ"ח שדברי רב המקום נכונים וברורים,adam יזהירום שיכוונו שלא לפטור שאר המצוות שביד חביריהם, הרי מלבד שיש כאן בעיה של רבים, וגם מסור דבר זה לנשים, אי אפשר להזהר בכך. ולגבי ההיתר של הט"ז בדיון המשאות בנימיין, הרי הט"ז עצמו סיים דודוק אם רגילין ליקח בכל ערב שבת דמי למכيري כהונה, א"כ בנד"ד שאין רגילין בכל שנה לknوت מאופה אחד, אלא פעם מאופה זה ופעם מאוחר, גם הט"ז מודה באסור. וכותב עוד שעל עצם דברי הט"ז שדיינה דין המשאות בנימיין למכירי כהונה צ"ע, זה אמברואר בתוס' ב"ב (קכג ע"ב) ד"ה הכא וכו', זה אמבריך כהונה היי כמוחזק, משום דהוי מתנה מועטה ואסור לחזור בו, וזה לא שיק בנד"ד, ובפרט לפמ"ש בתשובה מהר"ל והובא בקצווה"ח (סימן קעה ס"ק טו) דבמכירי כהונה אין יכול לחזור בו כלל, פשיטה דין ראייה לנדי"ד, שהרי בידו למכור למי שירצה. אמן אפשר דס"ל להט"ז דכיוון שריגלים הנשים לknות ממןו כל ערב שבת, אסור להאופה למכור לאחר, דהנשים סומכות עליו. וכותב להביא סיוע לדבריו מגמ' שבת (קמץ ע"ב) דאיתא שם, הכא במאי עסקין במננה אחרים עמו על פשחו, דמעיקרא מיקdash וקאי, והא אין תנן אין על הבהמה בתחילת בי"ט, שאני הכא כיוון דרגיל אצלו כמאן דאמני ביה מעיקרא דמי, והוא תנוי רבוי אוושעיא הולך אדם אצל רועה הרigel אצלו ונוטן לו טלה לפשחו ומקדישו וויצא בו, התחם נמי כיוון דרגיל אצלו אקדושי ליה מעיקרא וכו'. ע"ש. וסביר הגאון מהרש"ס זצ"ל דזה סייעתא לדברי הט"ז, דכל שריגלים הנשים ליקח מן הנחחותם, הוא כאלו הקנה להם הנחחותם חלקם בעיטה ויכולים להפריש א"כ חלה כל חלק בפני עצמו.

ולכאורה היה נראה שנייתן לחלק בין דין זה דהgam' דשבת לדין הט"ז, זה הא دائمני מעיקרא, וכן הוא דתני רבוי אוושעיא, התחם כיוון דרגיל אצלו, מעיקרא אימני ליה ומקדיש ליה, ואז אין את החשש של נמנין ומקדישין בי"ט. אך בדיון הט"ז מי מאיין דהאופה יודע בבירור איזו אשה תבא אליו לחתת העיטה ולהפריש ממנה חלה, כדי

שיחסב כאלו הקנה לה העיטה בשעת גלגול כדי שתפריש אח"כ ממנה חלה בברכה, ובפרט כשהישרנה שבאות ליקנות מהעיטה וקשה שיהיה דעת הנחתום על כלן. ועוד התם במינויו וקדיש תלייא מילתא, והכל תלוי באדם שמננה עליו אחרים או מקדיש הבהמה מעיקרא שפир דמי, אבל כאן בדיון הט"ז אפי' אם יודע האופה להנשים קונות ממנה העיטה, מנ"ל דבמחשבה זו בעלמא הוא כאלו הקנה לנשים העיטה ללא שום קניין ומעשה בפועל, והרי הקניין נעשה רק לאחר שהאופה גלגול העיטה ואו חל עליו כבר חיוב הפרשת חלה.

ולפניהם החיתום מצאתי בשורת מшиб דבר (ח"ב סי' ס"ד) שכותב לאפוקי ממי שרצה לדיקק מדברי הב"ח הנ"ל, דاع"ג שאין הנחתום מכוון לפטור רק החתימה שאופה לצרכי ביתו, ממילא נפטר כל העיטה, וכותב דדרבה, מבואר מדברי הב"ח להיפך, דמאי אמר ברכה שא"צ דקיל, לימה ברכה לבטלה דחמיר. ותו לאורה דברי הב"ח סותרים זה את זה, דבתחילה כתוב שהנחתום אינו מפריש ואינו מביך, ואח"כ כתוב שהנחתום המברך פוטר כל העיטה. אלא ודאי היה המנהג שהנחתום מפריש כדי צורך ביתו מהעיטה הגדולה וمبرך כדין, ומיניח המותר להלקחות, ואמר הב"ח שכיוון שנתחייב הנחתום לעצמו נתחייב להפריש על הכל. ותו דכיוון שיכול לפטור במא שנוטל לעצמו מחתימה של עצמו את כל העיטה, לית לה לモכירה לחקים ולגרום חיוב ברכות אחד, דהוי בזה ברכה שא"צ, ה"ג אסור למכור לאחדרים ולגרום ברכה שא"צ. זהו דעת הב"ח, אבל פשיטה דמליך מקום לא נפטרו אותן החתימות בהפרשת הנחתומית לחתימה שמניח לעצמו, וחילתה לומר שאפי' חושב בפירוש שלא לפטור, או אפי' שכח להפריש על הכל שם"מ פוטר הכל. עש"ב.

המורים מכל האמור דהוזח לקיים מנהג "משאת-בניין", עדיף שייעשה באופן זה:
 א. ישלם לנחתום את הכסף עבור העיטה בעודה קמח קודם לישה, ואו בשעת הלישה הוא הנחתום פועל היישראל וחיוב הפרשת החלה חל על היישראל, ויכול להפריש החלה ולברך ללא חשש. ב. באופן שלא ישלם לאופה קודם הלישה או כשאין אפשרותו לשלם עבור העיטה בעודה קמח, איזי יודיע לאופה שבדעתו לקחת ממנה העיטה אחר הגלגול ושיתכוון האופה בפירוש להקנות את העיטה ליישראל קודם שלוש העיטה. ג. אם צריך האופה להשתמש בחלק מהעיטה לצורך איזה שימוש, יפריד החלק שנוצר לו ויפריש ממנו חלה ויתכוון בפירוש שלא לפטור את שאר החלק העיטה שימכוור אח"כ. ד. כל זה באופה ישראל, דבאופה גוי לא מועיל מה שמננה לישראל אחר גלגול כל זמן שבעת הגלגול הייתה של נכרי. ה. הפרשת החלה לכתילה תיעשה מן העיטה קודם אפייה, לכל דאפשר להפריש בעודה עיטה עדיף טפי, ובדייעבד כשהייתה נאפית העיטה יפריש גם אז.

מנין שנות ערלה בשתילים שהונחו בשקיות פלسطינ

תש"ר תשס"א

אדם יר"ש שתל 1500 שתלים של עצי זית לפניו ט"ו באב התש"ס בשקיות ניילון. בכל שקיית יש לפחות ארבעה נקבים בצדדי השקית, ועוד לפחות שני נקבים בתחתית השקית. קווטר כל אחד מהנקבים בין 8 ל - 10 מ"מ. על הקרקע פרוס מצע מבד ניילון (יוטא) הנקרא "סָרָן שָׁחוּר". בד ניילון זה אינו מחורר ממש, אבל גם אינו אוטם, ובשנה החולפת צמחו וחודרו עשבים דרך הבד. ומכלין שורצה עכשו להעביר את השתילים הללו לשדה קבוע, שאלתו היא האם השתילים נחשים על פי ההלכה כדי שגדלו עד עכשו במעט מנותק, והיו פטורים מערלה, ואחר הנטיעה בשדה הקבוע עליו להתחיל למןות שני ערלה מחדש מחדש או לא.

יש לדון: א. כל אחד מהנקבים אינו גדול לשיעור נקב קטן, אבל בצירוף כל הנקבים יש שיעור מספיק. ב. הנקבים שבצדדי השקית האם נחשים לנקב. ג. האם הבד הפרוס על הקרקע נחشب כמעט מנותק. ד. האם בכלל עציץ שאינו נקב פטור מערלה.

נקב מון הצד אם חשב לנקב

בשורות הרשב"א (ח"ג סי' שמاء) מובא בבית יוסף (או"ח סי' של) כתוב שעיצץ שנקוב בצדיו נידון כנקוב, לפי שהזרעים יונקים מן הקרקע אפילו דרך נקב שבצדיו, בתנאי שהנקב הוא כנגד מה שטמון הגזע [או הזרעים] בעפר העיצץ אבל אם הנקב הוא מעלה ממה שטמון לא. והוכיח כן מהגמ' בשבת (צח,א) ומלשון רשי' שם של'כ להדייא שגס הנקוב בדופןו של עציץ ה"ה נקב. וכן מבואר שם ברבינו חננאל בצדיו הוי נקב, משום שמריה מלחלוחית הקרקע. אבל בח"י המאיר שם כתוב: "יראה מסוגיא זו שלא סוף דבר שנקרה עציץ נקב כשהרשש כנגד הנקב אלא אף שאיןו כן וכו'. ויש מפרשין מכאן אם היה הנקב בדפנותו "ולא יראה לי כן, אלא שייהיו הנקבים בשולים אלא היו כנגד הרשש". [והביאו בספר שבת של מי שם וכותב "שיש פנים לשני הסברות וכי יכרעיב בין החרים". אכן כמדומה שלא ראה תשו' הרשב"א כי לא תזכירו].

והמשנה למלך (בhal' בכוראים פ"ב ה"ט) כתוב שדעת הראב"ד (hal' טומאת אוכלין פ"ב ה"א) כרש"י, שכתב שספינה של עץ יש בה נקבים למשוטות, מוכח שנקב מן הצד שהוא במקום המשוטות חשוב נקב. אך מדברי התוספות (מנחות פה,א) נראה שאיןם

סוברים כרשי', שהרי כתבו שספינה של חרס העפר סותם את הנקבים ואין המים באים בה. משמע שנקב מן הצד איןו נזקובה. וכتب שמהתוספתא [בסוף פ"ב דעוקצין] משמע שהנקוב מן הצד אין דין עציץ נזקוב, אלא כרשי'.

ובספר אגלי טל מלאכת קווצר (אות ו א"ק ז) כתוב שגם התוספות ס"ל כרשי', ודחה קושית המל"מ מהתוספתא. וראה גם בחרוז"א (או"ח סי' סב סוף אות כא) ובבדרי חזקאל (סי' ב אות ג) ובחזון איש בעוקצין (סי' ד אות ב) כתוב שלמאן דאמר דעתיך שמנוח ע"ג יתידות כתלוש דמי, ה"ה נמי בנקב מן הצד, ולדידן דקימ"ל דכמוהבר דמי ה"ה מן הצד הויל כמחובר. שהאדעם עולים מן הקרקע וטבע הזרעים לשאוב ולכן אין נפק"ם בין מן הצד לבין מלמטה.

ובשו"ת מנהת יצחק (ח"ח סי' צב אות ג) כתוב שלחומרא נקטין כרשי' להחשייב עציע זה בנזקוב לעניין שבת, כמ"ש המשנה ברורה (סי' שלו ס"ק מב), והוא הדין לעניין ערלה. אבל לכולא, כשנطעו אח"כ בקרקע, לכתחי' אין להקל, דיש לחוש שמא יבאוו להקל אף כשהנקוב איןנו כנגד השרשים אלא מעלייהם, ולכן למשעה אין להקל.

הנה כתוב שלכתח' אין להקל, אבל בנדון דין שהוא בדיעד, וברור לנו שהנקבים הם כנגד השרשים כראוי, אין להחמיר נגד רבינו חנאל ורוב הראשונים, מאחר שאין בנו כח להכריע בין ההרים. ולכוארה גם לכתחילה כך היא שורת הדין. ואcum"ל.

צירוף נקבים

שיעור נקב מבואר ברמב"ם בהל' תרומות (פ"ה הט"ו): "וכמה יהיה בנקב, כדי שיש קטן והוא פחות מכך". וכ"כ הרמב"ן והמאירי בשבת פרק המצניע (צ"ה ע"ב). שיעור זה כתבו האחרונים שהוא בין 2 ל 3 ס"מ בקוטר. והוסכם ע"י חכמי הדור האחרון שהוא 2.5 ס"מ, ראה שבת הלוי (ח"ח סי' רלב), ומנה"י (ח"ח סי' צב).

והנה א"כ בכל אחד מהנקבים אין שיעור מספיק, אבל אם נצרכ' את כל הנקבים יחד, יש שיעור די והותר, וצ"ל אם נקבים מצטרפים.

הגרש"ז אוירבאך במנחת שלמה (ח"א רס"ע) ובהסכמתו לספר הארץ ומצוותיה כתוב ששתיל הנטווע בשקיית פלטיניק שיש בה כמה נקבים קטנים, מסתבר שמשמעותו וונק יותר מעץ וחרס, וחשייב כמחובר. אבל הדגש שכותב כן לא להלכה ולא למשעה. לעומת זאת בשו"ת מנהת יצחק (ח"ח סי' צב אות ב) כתוב שאין צורך כמה נקבים להקל באיסור ערלה, משום שהדבר שניי בחלוקת הפסיקים אם נקבים מצטרפים, כמ"ש במנח"י (ח"ג סי' קמו).

ונברר מעט העניין, הגם שא"צ כ"כ לנדו"ד כמו שיתבאר. במשנה במקואות (פ"ו מ"ה): "השידה והתיבה שבים אין מטבילים בהם א"כ נקבים כשפופרת הנוד כו', ואם היה שק או קופה מטבילים בהם מפני שהמים מעורבים בהם". וכותב המרדכי בשם ראבי"ה, מובא בבית יוסף יו"ד (ס"י רא, עמ' רפז) שגם הבא לערב מקוה כשר בפסול כדי להכשירו, דתנן (מקואות ז, ז) "עירוב מקואות כשפופרת הנוד", נמי מצטרפי כמה נקבים לשיעור זה, ומ"ש בחגיגה (כב, א) מקוה שהלכו בסל וגורגותני, הטובל בו לא עלתה לו טבילה, הוא משומש שכחילק את המקוה אין באך אחד מהמקואות מ' סאה, ובכח"ג אף נקב כשפופרת הנוד לא מהני. וכן פסק מրן בשולחן ערוך שם (סע' נב). ע"ש.

והחכם צבי (ס"י מ) הקשה כמה קושיות על ראבי"ה. משום שבזמןו טרם נדפס תשו' ראבי"ה, אבל אנו זכינו, ונדפסו לא מכבר ע"י ר"ד דבלצקי ושם (ס"י תתקפט ע' מ' קצד - קצח) מבואר יישוב לכל קושיות החכ"צ, וכמו שהעיר שם הרוב המהדר. ע"ש. והמנח"י שכ"כ היה ברור לו שיש לחוש לדברי החכ"צ נגד הראבי"ה והמרדכי ומרן ורמ"א, נתברר דליתא.

עוד הביא שם במנח"י את דברי הברכי יוסף (ס"י רא אות יח) שכתב על מקוה שעשו בעיר ריווגו, בכל נקב בחתתיתו בהרבה נקבים דקים, שבצירופם היה כשפופרת הנוד, ונדפסו על זה ג' ספרים וכו' הלו אוסרים ולהלו מכשירין, ואין לי הספרים וכו' אבל נראה דפליג בפלוג' החכ"צ וכו'. ואמת גם לי אין פנאי כת עיין בספרים הנ"ל, כפה"ג מדברי הרבה רם בן חביב בגנית ורדים בי"ד (כלל ד ס"י ד), שם הובא כל תוכן המר"מ בזה, והתרעם על מי שרצה לחלק על הראבי"ה וז"ל: זהה תימה גדולה אך עלה על דעתך לחלק על מրן השלחן ערוך שפסק כהראבי"ה וכו' ואדרבא נקב אחד יש חשש שיסתם וכו'. ע"ש.

עוד ראייתי בספר חזון נחים במקואות (פ"ו מ"ז) שכתב לדוחות דברי ראבי"ה, דשאני שק וקופה שכלו עשויי נקבים נקבים, משא"כ כשייש נקב א' או ב', דעשו להיסTEM ע"י צוררות וכו' חשוב כסטום וכו', ע"ש. ולענ"ד אי משומש הא לא איריא, ואיןנו כדי לדוחות דברי הפוסקים, משומש דיל דאה"ג לא מיירி אלא מעירוב מקואות, במקום שאין חשש שיסתמו. וכבר רמזתי לעיל שהג"ר דחה סברא זו בתוקף.

על"פ בנדו"ד נראה שכשם שצירוף נקבים משוי ליה חיבור, כך גם משוי ליה יניקה. וגם לדעת החכם צבי, רשות מהוררת דוגמת הבד (סrown שחור הנ"ל) המונח על הקrukע, הגם שאין בכלל הנקבים שיעור מספיק, ברור על"פ שכיוון שככל הרשות היא מהוררת אין להחשיבו כמעט מנוטק, ומctrופים כל הנקבים לשיעור.

אמנם צ"ע, דברי"ד ריש (ס"י שעא) על מ"ש מרן: "אסור לכחן להיכנס תחת אהל המת וכו' אפי' לבית אחר או עליה הפתוחים לאותו בית נקב שיש בו טפח על טפח". כתוב הט"ז, אבל אם איןנו נקוב במקום אחד אלא על ידי צירוף יש טפח, כגון סורג שיש בו נקבים קטנים הרבה, אין זה מביא את הטומא, והוא משנה באלהות פ"ג, הסירוגות מצטרפות לאלא מקדח דברי בית שמאי ובית היל אומרים עד שייהי מלא מקדח במקום אחד. וכך רם"מ הל' ט"מ פ"ד, דבעין דוקא נקב טפח במקום אחד וכו'. עכ"ד. עוד שם בס"ק י' הביא הט"ז דברי הדרישה שנקבים מצטרפים ותמה ע דבריו מהמשנה הנ"ל. וכך שם הש"ך כהט"ז. ולכאורה מפורש בזה שלא כהראב"ה הנ"ל. ולפלא שלא העירו מזה כלל. וצ"ע.

ואפשר לחלק קצת דלענין מהיצה דוקא אמרי' דכל דליך פתח טפח לא בוקעת הטומאה ולא נצטרכי נקבים. אבל לענין עירוב מקאות דמוכח שהמינים מחוברים ומחוברים יחד בשיעור הדרוש, אלא שאיןנו ע"י נקב אחד אלא ע"י כמה נקבים חסיב חיבור. ומסתבר שגם לענין ניקבה יש לדמותו יותר למקרה מלמחיצה דטומאה. וצ"ע בזה. גם צ"ע בתשו' מרן באב"ר בנדון ניקבה כשפופרת הנוד דבסוף התש"ו משמע שסביר שכמה נקבים לא מצטרפים לשיעור. ע"ש. ולכאו' הוא שלא כראב"ה שפסקו בש"ע. וצ"ע כתע. ועכ"פ בערלה פשוט לענ"ד שיש להקל בזה מכמה טעמים כמו שאכתבו.

ערלה בעצץ שאיןו נקוב

ובלאו הכי בנד"ד יש להתייר מטעם נוספת. בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב): "ר' יצחק בשם חלקיה הנוטע בעצץ שאיןו נקוב חייב חייב בערלה, ר' יוסי אומר מפני שהשרשים מפעפעין אותו, ר' יונה מפיק לישנא, כל חרס עומד בפניו השרשים". ופירוש הר"ש (בחלה פ"ב מ"ב) מביאו הר"ש סיריליו בערלה שם, שר' יונה אינו חולק על ר' יוסי אלא אומר את אותם דברים בלשון אחר, וכי יש כח לעצץ חרס לעמוד בפניו השרשי האילן? הרי חזק ינicket האילן מפעפע ועובר גם דרך החרס. וכך מרן בביה יוסוף (ביו"ד סי' רצד) והගרא בשנו"א בערלה שם.

והרמב"ם הל' מעשר שני (פ"י ה"ח) כתוב: "הנוטע בעצץ שאיןו נקוב חייב חייב בערלה, אף שאיןו כארץ לזרעים ה"ה כארץ לאילנות". ומהר"י קורוקוס שם כתוב מקורו בירושלמי הנ"ל. ומפרש הרמ"ג כהר"ש וכו'.

הרמב"ם אינו מחלק בין עצץ של חרס לעצץ של עץ, אלא כותב בסתם שעצץ נקוב ה"ה כארץ לאילנות. אבל הרא"ש הל' ערלה (ס"ג) והטור ביו"ד (ס"ס רצד) כתבו שדווקא עצץ של חרס שאינו נקוב נהוגת בו ערלה, אבל עצץ של עץ אם אינו נקוב פטור מערלה.

ומדברי מרן בב"י ובדלק הבית שם, שכותב שהרמב"ם חולק על הרא"ש, מבואר שס"ל שהרמב"ם אינו מחלק בכך מושם שסובב שום עצץ של עץ חייב בערלה אע"פ שאינו נקוב, וכ"כ הרא"ז על הרמב"ם שם והגר"א בשנו"א ובהגותו לשו"ע י"ד (ס"י רצד ס"ק סד) שלדעת הרמב"ם בין עצץ של עץ ובין של חרס אע"פ שאינו נקוב חייב בערלה.

אבל המל"מ הל' ביכורים (פ"ב ה"ט) כתוב שהרמב"ם ס"ל שסתם עצץ הוא של חרס, והאריך לתמורה עד מרן. וכדבריו כתוב הברבי (י"ד ס"י רצד אותן יא ד"ה קרם). אבל רבים מהאחים יישבו קושיות המל"מ, וביניהם גם רבו של החיד"א בנחפה בכספי (ח"א י"ד ס"י ה) ובשוו"ת בית דוד (טעביל ס"א) ועוד רבים, הבאתם דבריהם מאוצר התשובות.

ובשלוחן עורך (ס"י רצד סע"י כו) פסק מרן כהרמב"ם, שהנוטע בעצץ שאינו נקוב חייב בערלה, ולא חילק בין חרס לעץ. אמן ראייתי בשוו"ת מנהת שלמה (ח"א ס"י ע) שכותב שלא ברור שהשו"ע פוסק כהרמב"ם גם לכולא. ע"ש. ובמכו"ת, אין זה דרכו של מרן, דミלתא פסיקתא קאמר, [ראה כייע"ז ממש בברבי יוסף או"ח ס"י קפ"ח אותן י"ב]. ושי"ר שמהגרע"י שליט"א בתנובות שדה (גליון 16) כתוב שמרן פסק כהרמב"ם גם לכולא וכו'. וכנראה שromo לסתור ד' המנה"ש בזה.

וברוור שלדעת הרמב"ם כיון שעצץ שאינו נקוב חייב בערלה, גם לכולא hei הוי, יכול שאמ העבירו ושתל אותו במקום אחר בגושו, אינו צריך למןות לו שני ערלה מחדש. וזה פשוט. וא"כ לכוארה גם הנוטע בעצץ פלסטי נמי נראה שכך הוא הדין.

בתנובות שדה (גליון 16) מובא מכתב הוראות למשתלות מהגרע"י שליט"א שכותב שהגם שנראה שכלי פלסטי לדעת הרמב"ם אי"צ נקיבה, עכ"פ מכיוון שיש מחלוקת בדבר, דיש חולקים על הרמב"ם, וגם יש סוברים שכלי פלסטי צריים נקיבה, ולכן לכתהילה ראוי לנקב את השקית (בקוטר 2 - 2.5 ס"מ). ע"ש. משמע שבדייעבד לנדי"ד מורה להתир. ובהקדמת הגרא"ז אוירבך לספר הארץ ומצוותיה, נקט בפישיות בדעת הרמב"ם שגם עצץ פלסטי שאינו נקוב כלל אינו חייב שעrella מן התורה גם לכולא וראה גם מנהת שלמה (ד"ג ס"י קנה, ב). ע"ש.

אמנם בשו"ת מנהת יצחק (ח"ח סוף סי' צב) כתוב שלא ברור לו הגדר של כל פלסטיק, ולהר"ש שכח שהתעם משום פעוף היניקה דרך הגפנות, ולא שיק טעם זה בכל פלסטיק, דשيعי ולא בעל. ע"ש. ובספר במשפט הארץ ערלה (עמ' 44) כתבו גם הגרא"ש אלישיב דעתו כן, שכיוון שאין אנו בקיאים בinementה שדברו עליה חז"ל מה היא, אין לנו לקבוע דין של חומרים שלא דנו בהם הראשונים, ויש להחמיר מספק ולהחשים לנוקבים ולא נוקבים [לחומרא כאן וכאן]. גם בתשובה שנדפסה שם (עמ' 134) כתוב הגרא"ש אלישיב שעציצ' המונח על גבי רצפת פ. ו. סי. דין עציצ' שאיןנו נקוב. והגרא"ן קרלייך, מובה שם, דעתו שכיוון שפלסטיק הוא חומר חלק ואינו מעביר לחות יש להחשייבו לאינו נקוב גם לכולו.

אבל דהרא"ש מפרש שהפעוף האמור בירושלים הנ"ל משמעו פעוף היניקה, שכח השרשים לשאוב כח מהאדמה גם דרך דפנות העציצ'ן. אבל בגר"א (ס"י רצד ס"ק סד) משמע שמפער כפשוותו, שכח השרשים של האילן גדול וחזק, ומנקב את דפנות הכליל, בין בכליל חרס ובין בכליל עץ. וכ"כ החזון איש ערלה (ס"י יא ס"ק ז) והמנהת שלמה (ח"א סי' ע) בדעת הרמב"ם. ע"ש. וע"ע במל"מ (הלו' ביכורים פ"ב ה"ט) שכח שהתעם של הרמב"ם הוא משום שכיוון שטופם של השרשים לבקווע את העציצ', لكن כבר מעתה יש לדון אותו כנקוב. וכ"כ בשו"ת בית דוד לגר"ד מטעליל (ס"י א).

זאת ועוד, החזינא ליה להמל"מ בהלו' ביכורים (פ"ב סוף ה"ט) שכח: "ודע דכל גללים וכלי אדמה אף שאינם נקובים, דין נקובים, דהכי תנן בעוקצין (פ"ב מ"י) דכל גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולים לצאת בהם, אינם מכשירין. וכן מבואר ברמב"ם הל' טו"א (פ"ב ה"א). ונראה שיש לממוד מזה גם לעניין תרומות ודכויות, דשוין הם בדין". ע"ש. ואם בכליל אדמה כתוב כן, כל שכן בנדון דין, דודאי וודאי סופם של השרשים לפעוף דרך החורמים הללו.

ויש להוסיף עוד דהנה בשבת (צח, א) דעת רבינו שמעון שהתולש מעציצ' נקוב פטור לפיו שאנו נחשב למחובר. ובגמ' מסיק אבי שאם ניקב העציצ' למטה גם רבינו שמעון מודה שבטל ממנו שם כל' והתולש ממנו חייב. ע"ש. וככתב רבינו חננאל שם (בש"ס וילנא נדפס להלן צז, א): "פי' הכי אמר אבי, מודה רבינו שמעון שאם ניקב באירועתו או קרוב לאירועתו, במקום שלא נשאר בו כדי לקבל רבייעית, דכיוון דלית בה כדי לקבל רבייעית בטל מטורת כל', דכי מנקיב עציצ' בההוא דוכתא ודאי שראשי הזרעים שיש בו מגיעין לארץ והרי הן כזרועין בארץ" וכו'. ע"ש. מבואר בדבריו שגם לרבי שמעון שמחמיר (ולא קימ"ל כוותיה) אם העציצ' בטל מטורת כל', שאנו מחייב רבייעית, סופם של הזרעים לנקוב את העציצ' ולהזדר לקרקע ויש לדון את העציצ' כמחובר כבר עתה.

[עוד משמע לי מדברי רבינו חננאל ז"ל שלא בעין שיעור בעציצ' נקוב כמייצא זית אלא כשהנקב נמצא בצדו של העציצ' אבל אם הוא נקוב בתחום העציצ' ואינו כונס

רבייעית בטל ממנו שם כל וبنקב כל שהוא סג'. ועי' בхи' הריטב"א הוצ' מוסד הרב קוק בסוגין דשבת].

ולפי"ז לענ"ד בנדון דין לכ"ע, גם להרא"ש הנ"ל, יש לדון את השקית כנקובה, שלא כדברי המנה"י והרבנים הנ"ל להחמיר בפלסטיκ יותר מבחרס וכו', דammen פלסטיκ מוגדר כשייע ולא בלע,マイידך פלסטיκ הוא חומר שקל מאד להינקב על ידי השרשים הרבה יותר מחרס ועץ, ובפרט בנדון דין שיש בשקית נקבים רבים קטנים מכשיעור, וחלק מהנקבים הם סמכים לתחתית השקית, באופן שברור שבטל ממנה שם כל, כיון שאינה מחזקת רבייעית. וכיון שהדבר ברור והמציאות מראה כך, שהרששים בוקעים את השקית וחודרים לאדמה במשך הזמן, ודאי יש לדון את השקית הזו כמחוברת לקרקע. [וכמדומני שבזה גם המנה"י והרבנים הנ"ל ידוע, ונראה לא אסרו אלא בשקית ניילון אטומה לגמרי]. ועכ"פ בדיעבד במקום הפסד מרובה לענ"ד הקלושה אין לאסור בה מכל הטעמים הנ"ל.

ולכן גם הבד הפרש על הקרקע איינו נחשב למצע מנתק, כיון שאנו רואים שצומחים וועלים מהקרקע עשבים ועוביים דרך הבד, ואין הבד הזה נחשב לכליל וכלל. ואם כן ברור שבז זה גם אין עומד בפני השרשים ואינו מעקב בעד מליחדור לקרקע ואין להחשייבו למצע מנתק בין העץ לבין הקרקע כלל. ולא ניתן שבז זה יהיה דין יותר חמור מעץ אפי' של חרס, שהרי אם נשפוך על הבד מים, הרי הם יעברו לצד השני מיד, וא"כ לא ניתן שההיניקה שלו תהיה פחותה מעץ של חרס.

ומטעם זה לענ"ד גם פשוט שבurlה יש לצרף נקבים לשיעור נקיבה, בין אם נפרש שעץ של חרס חייב משום שהוא יונק דרך הדפנות, ובין אם נפרש משום שסופו לבקווע את העץ;

אם נפרש שעץ שאינו נקוב חייב בערלה משום שיונק דרך הדפנות, א"כ מוכחה שנקבים מצטרפים לשיעור נקיבה, שהרי מדברא על עציף שאינו נקוב אלא שהדפנות סופגות ויונקות. א"כ מוכח שאפי' אם אין נקב שלם גלי אלא צירוף נקבים יש לו דין של נקוב, כיון שיונק מכולם, דומיא דיןיקה דרך הדפנות. ואם נפרש שעץ שאינו נקוב חייב בערלה משום שישף השרשים לבקווע את העץ, א"כ כל שכן בעץ שעשי משקית ניילון דק ודאי שישף השרשים לבקווע אותו הרבה יותר מהר מעץ של חרס או עץ. סוף דבר פשוט לענ"ד כביעה בכותחא שעציים אלו אין צורך למנות להם שנות ערלה מחדש. וכਮובן צריך להעביר אותם לשדה קבוע בפיקוח של מג'יח שיראה שההעbara והשתילה צתבאים בגוש כראוי.

הרבי אהרן בוארון שליט"א
מעה"ק ירושלים ת"ו

הפרשת תרומות ומעשרות על ידי שליח

[המשך מגליון 38]

דין ת"ח המפריש לע"ה תרו"מ מפירותיו (ודין "תעודות כשרות" לחנויות)

יב. הנה עד כאן דיברנו בעניין אדם ע"ה שאינו מבין כלום בענייני תרו"מ, והוא מפריש בעצמו את התרו"מ ואומר את הנוסח ללא הבנה, בזה אמרנו שאין הפרשתו כלום (אם לא בנוסח המוקוצר שהצענו). ואולם נ' ברור שאדם שאינו מבין בענייני הפרשות רשאי וצריך הוא לבקש מאדם אחר שמבין בענייני הפרשות שייפריש לו תרו"מ מפירותיו. וגם נ' ברור שבכח"ג אותו שמפריש עבورو תרו"מ אינו צריך ללמד את הע"ה ולהסביר לו כלום מענייני הפרשות, אלא די בכך שבעל הפירות ממנה אותו שליח שייפריש עבورو תרו"מ, ועי"ז הוא יכול להפריש עבورو ללא שום תנאי נסף. וכן המנהג היום בזעדות הכספיות ליתן "הכשרים" לבעלי חנויות של פירות וירקות, והמשמעות כשרות מפריש עבورو תרו"מ, ולא שמענו של ממשים את בעל החנויות מה הם ענייני הפרשות, וגם ישנים רבים מעמי הארץ שקשה מכך ללמידה עניינים אלו אפילו באופן כללי, ולא שמענו שנמנעו מליין תעודת כשרות לאיש אשר אלה לו. ואמנם הבנוו לעיל שהגרש"ז אויערבך זלה"ה הצריך לעיכובא ללמד את בעל החנויות מה הם ענייני הפרשות, שמקנים עשר אחוז מהפירות ללוים, ועוד עשר אחוז לעניינים, וכו'. מ"מ הנה טעמו ונמוקו עמו ז"ל מושום דס"ל שצריך המפריש תרו"מ להתכוין להוציא מרשותו את הפירות המופרשים, لكن כתוב שם בעל הפירות לא מבין בענייני הפרשות ומילא אינו מתכוין לזה, וכן אינו ממנה את המשגיח לעשות זאת, מילא לשיטתו אין הפרשה חלה. ואולם לעיל בעזהש"ת כתבנו להוכיח דגש אם אינו מתכוין לזה אתי שפיר, ולפ"ז פשוט שאין מעכבר כלל מה שאינו בעה"ב ממנה את המשגיח כשרות להקנות משהו. וזה ברור לפי הנ"ל. ואמנם גם אנו הכרחנו לעיל תלי"ת שאדם שאינו מבין כלום בענייני הפרשות אינו יכול להפריש תרו"מ, והוא מטעם שאינו מתכוין כלל לעשות משהו בכלל הפירות חוות מהמעט שהוא מחזיק בידו, והרי גם ב"ג' שבעל החנויות ממנה שליח את המשגיח כשרות להפריש לו תרו"מ אינו מבין ומתכוין כלל לשום הפרשה אלא הוא רק יודיע שהמשגיח כשרות מוציא מהפירות מעט יותר מאשר מאה (1%) ועוד איזה נספה, מ"מ בכח"ג נ' ברור דמהני, כי השליך שבעל הפירות ממנה את המשגיח כשרות היא לתקן את הפירות באופן הנדרש ע"פ ההלכה, ולא צריך להיות איכפת ליה כלל איך מועילה הפרשה ומה מהותה וענינה. אלא הוא צריך רק למנוע את המשגיח

כשרות שיעשר לו את פירוטיו כנדרש בהלכה. ותו לא מידי. ואז כל מה שעושה המשגיח כשרות ב הפרשותיו הוא עושה מכחו של בעל הבית, והרי הן חלות כדת וכהלכה.

יג. וענין זה גם מפורש בפוסקים, שאדם יכול להסכים ולהתחייב בדברים הסתוים בעיניו שאינו יודע מהותן ועניניהם כלל, אלא שסומך על ידיעת אדם אחר, ויש לו ראות ברורות ופשטות לענ"ד. דמלבד שיש לזה ראייה מההיא דעתה שאלת שהבאו לעיל (אות ו-ז). גם יש לזה ראייה ממש"כ בשורת הרשב"א ח"א (ס"י תתקפה), שם דין בענין אדם שחחתם על שטר התחייבות שכותוב בלשון זהה שאינו מבינה, וכעת מתנער מהתחייבותו בטענה שלא הבין את הכתוב בשטר, והשיב הרשב"א שאין שומעין לו. וטעם הדבר מצד שחזקת הדבר שקדום שחחתם על השטר ביארו לו העדים מהו תוכן השטר. ואף את"ל שלא ביארו לו כלום, מ"מ מאחר שהוא חתום על השטר הרי הוא התחייב בכל מה שיכתבו בו בעינים עצומות אף ללא לדעת כלום מתוכנו. וזה תופס. וע"ש. והובא בב"י ח"מ (ס"י סח דקל"ג סע"א). וכן הסכים לזה הרמ"א שם בדרכי משה (אות ד) ובהגנה (ס"ב). וכן הרשב"א עוד בשורת המיווחשות ח"ז (ס"י עז) בתוספת ביאור, זול"ק: שככל הסומך על נאמנות של אחרים הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו. וע"ש. וכן הובאה תשובה זו בקצרה בב"י להלן (סס"י סט). וע"ע בב"י ח"מ (סימן סא דק"ח ע"א) שהביא שכתב בשורת הריב"ש (סימן תפ) שמדדק דין לשון השטר ודניין על פי אותו דקדוק, ולא אמרין האי גברא לא גמיר قولיה האי, והיה סבור שהדין היה בענין כך, ומפני כן כתוב אותו לשון. והביא ראיות לדבר. ע"כ. וכן פסק מrown הש"ע להלכה שם (סעיף טו). וכן הרמ"א בהגנה לעיל מיניה (ס"ג). הנה מפורש לפנינו שגם יכול לסתום ולהתחייב על החלטות והבנות אדם אחר למורות שהוא עצמו אינו מודע כלל למה שעושה אותו אדם.

יד. ואמנם ראיתי להגאון ר' יצחק אלפנדארי בתשובה הנדפסת בשורת מוצל מאש (ס"ט) שהקשה על תשובה הרשב"א הנ"ל מדברי הרשב"א בתשובה אחרת בח"א (ס"י תרכט) באדם ע"ה שבא לגרש את אשתו ואינו רוצה לשלם הכתובת כי טוען שבשעה שהתחתנן וחחתם על הכתובת הוא לא הבין מה מתחייב בכתובת. וכותב השואל כי שאלו את פי הרב רבי מאיר ז"ל והשיב דשומעין לו. והרשב"א השיב דאין שומעין לו, כי חזקה שהעידו העדים תחיללה בעל פה (על תוכן הכתובת בפניהם) ועל פיו הם חתמו. ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעמי הארץ ולא על הנשים, דכלן יטענו כן, ואין אלו אלא דברי תימה. אבל מה עשה שכבר הורה זקן יושב בישיבה חכם עם איש שיבת. עכל"ל. (והובא בב"י אה"ע (סס"י סו) והכריע מrown דהלהכה כהרשב"א בהזה. וע"ש. וכן בב"י ח"מ (ס"י סא דק"ח ע"א) הביא מrown הב"י את מחלוקת מהר"ם והרשב"א בקיצור. ופסק בש"ע (ס"ג) כהרשב"א. וכפ"ר הרמ"א באה"ע שם בהגנה בסוף

הסימן. אמנים מצוין אצלי שיש לעיין בהז מוש"ת הגאנונים קורונל (סימן ע). ואין לי פנאי לזה כתע). והקשה הגרי' אלפנדארי דמלבד שבתשובה הרש"א הנ"ל לעניין מי שחתם על שטר שאינו יודע לקרותו וכו', נראה שחלק על מהר"ם להלכה ולמעשה ולא נשא לו פנים ואילו כאן נשא לו פנים, ומאי שנא. עוד קשה מזה, דבתשובה הרש"א הנ"ל בעניין הטוען שלא הבין מה מתחייב כשהחתם בשטר התחייבות, משמע מדברי הרש"א דאף דחתם סתם ללא שהסבירו לו כלום מחייבין ליה משום דודאי סמך על כל הכתוב בשטר ללא לידע את תוכנו, ואילו הכא בתשובה דכתובה לא חייבו הרש"א אלא מן הטעם דאמרין דודאי העדים אמרו לו בע"פ את תוכן הכתובה ועל פיו חתמו מדעתו. ע"ב.

הנה לענ"ד אפשר ליישב זאת בכמה אופנים:
חדא י"ל דהתשובה דמי שחתם על שטר שכותב בשפה שאינו מבינה, שהכריע הרש"א דלא כתבה הרש"א באחרונה, ועל כן היא העיקר. ובפרט לפיה מש"כ הבי' באה"ע (שם). ע"ש. ונתוישבו זהה ב' הקושיות. והבן.

א"ג י"ל בעניין הקושיא הראשונה דלענין דינא דעת הרש"א לחלק להדי על מהר"ם, אך בהוא עובדא שכבר שאלו את מהר"ם והורה הלכה למעשה, לא רצה הרש"א לכתחוב תשובה הלכה למעשה נגד דברי מהר"ם, הэн מפני הכבד, והן שלא לגורם למחלוקת בישראל. וכן ראייתי כתע בשור"ת יביע אומר ח"ג (חאה"ע סימן יג אות ד) שכ' בזח"ל: ובאמת דמש"כ הרש"א בסוף דבריו, ומה עשה שכבר הורה זקן וכו'. אינו משומש שוחרר בו מסברתו הראשונה, כמ"ש בשור"ת דבר משה אמריליו ח"ב (סימן טט), אלא שמאחד שחרורה זקן לא רצה הרש"א לאחדורו עובדא, אבל לעולם עודנו עומד בסברתו. וכדמוכח להדי באב"י חו"מ (סימן סא מחודש טז) שכטב ז"ל: וכתב עוד הרש"א בתשובה (סימן תרכט) על מי שטען וכו', וששאלו להרמ"ה והשיב שטעמיען לו. והוא ז"ל השיב שאין שומעין לו. עכ"ל (הב"י). אלמא שלא הייתה זהה בזח שום חזרה מדעתו הראשונה. עכ"ל מラン היביע אומר שליט"א.

ובאשר לקושיא הב' עוד י"ל דעת כאן לא קאמר הרש"א דאדם יכול לחתייב על הכתוב בשטר וכיוצ"ב ללא לדעת פרטני העניין אלא בכאן שחתם על שטר שעכ"פ יודע הוא שהוא מתחייב במשהו, זהה כ' הרש"א דמהניא חתימתו לחיבתו בכל הכתוב בשטר, דאמרין דאדם זה חייב עצמו בסתם על כל הכתוב בשטר ללא לדעת הפרטנים. משא"כ באתו ע"ה שטען שלא הבין מה שכתוב בכתובה הרי אם נאמין לו שבאמת הוא לא ידע,תו לא מצין למייר שהוא מתחייב בסתם על כל הכתוב בשטר הכתובת, שהרי הוא כלל לא ידע שהוא מתחייב באיזה דבר בכתובה. لكن לא חייבו הרש"א בכח"ג אלא משומש דלא מאמינים לו כלל, ואמרין דחזקת העדים כן הסבירו לו מה כתוב בכתובה. (אלא שיש להעיר על תירוץ זה ממש"כ בשור"ת מנחת

שלמה ח"א (ס' נג' אות א ד"ה וכיוון). וכן בס' דרך אמונה (ספ"ג מתורומות בציון ההלכה אותן תנח). יער"ש).

וא"נ י"ל בתירוץ הקושיא הב', זה נראה עיקר, דהרי מבואר בתשובה הרשב"א שאף שאפשר לחייב אדם ע"פ התחייבותו באופן סתמי על כל הכתוב בשטר, מ"מ כל שאפשר לחייבו אלא זה, אלא על פי הוכחה שאינו נכון כלל עצם אומרו שלא הבין במה התחייב אלא באמת הוא כן הבין את תוכן השטר, הא עדיפה. ע"ש. וזה דבר פשוט מאד גם בסברא. אשר על כן בההוא עובדא דאותו ע"ה שאמר שלא הבין את הכתוב בכתבה, מאחר שההגion מהחייב שאין זה נכון אלא הוא כן ידע והבין מה משמעות הכתובה, וכמ"ש הרשב"א שם שזה "חזקה", لكن חייבו הרשב"א מושם חזקה זו שהוא כן ידע והבין את הכתוב בכתבה. ובאמת אה"נ גם אם יבאו עדים ויעידו שאדם זה לא שמע ולא ידע כלל מימי מניין מהות הכתובה, גם בכח"ג נחייבו, ובכח"ג נחייבו מן הטעם הנז' שחתיימתו על הכתובה הינה התחייבות על הכתוב בה גם ללא הבנה כראוי (כי עכ"פ ברור כשם שאפלו האדם הע"ה הגדל ביותר יודע שיש פה איזו התחייבות. וזה ברור).

סוף דבר נלע"ד ברור של ההלכה תופסים שאדם שמתחייב על דבר שאינו יודע פרטיו אלא הוא סומך על הבנתו ועל דברי אחר, ה"ז התחייבות גמורה לכל דבר ותופסת כדין. וכן תפסו האחרונים נושאי כליל הש"ע כולם שיש לחייב אדם בממון על פי סברא זו. פוק חז'. וכן ראייתי שהעללה לדינה בשוו"ת יביע אומר ח"ג הנ"ל. ושיין המוחזק יכול לומר קים לי נגד זה, כיון שאין אומרים קים לי נגד הוראות ממן הש"ע. ע"ש. וזה ברור.¹⁶ וכן יש ללמידה ממש"כ בשוו"ת אור לציון ח"א (חו"ד סי' כד). ע"ש.

¹⁶ הערת הכותב: אך זאת עיר, על מש"כ מרך שליט"א ביביע אומר שם בס"ד ז"ל: והנה בס' ישר' לב שם (ע' ביב"א לעיל) הבין שמהר"ם שהזכיר הרשב"א כאן, הוא מהר"ם בר ברור, וכיון למש"כ בתש"ו מ"ימוני (סימן ג). אולי בב"י (חו"מ סימן סא) כתוב שהוא הרמ"ה. ודוק. עכ"ל היב"א. ולענ"ד אפשר לישב דברי השרי לב, וסבירני שכן צריך להגיה גם בב"י. דהרי הרמ"ה הוא רבני מאיר הלוי אבוארעפה בעל היד רמ"ה על הש"ט. והרי הוא היה עיין רבו של רבני הרמב"ן. וכן שמשתתקף מהה שביא בשטמ"ק בכתבאות (יח, דצ"א ע"ג) שנחילקו הרמב"ן והר"ש מן ההר בענין מוסיפים. ושלחו דבריהם אל הרמ"ה שיכריע בינהם. וראה עוד באוטו עניין בח' הרמב"ן לב"ב (לאג): שכתב, שאלתי לרבי רמ"ג נשייא הלוי וכו'. זה השיב הנשיא הגדול. ש"י מד"ג. עכ"ל. והובא בקיצור בר"ן בכתבאות שם (א. בר"ף). וראה בהקדמת בעל מנתת שי על הتورה (עמוד יג), שהביא דברי הרמב"ן הלוי, להראות גודל מעלה רבינו הרמ"ה. וע"ש מה שהפיג בשבתו. וכן מצאנו להמראי בספר מגן אבות (ענין א) שכתב שהרמב"ן שינה מנהג ע"פ מה ששאל להרמ"ה והשיבו. ובוח' הרמב"ן לברכות (כב): כתוב, הוציאתי לשאול מן הרב ר"מ הלוי וכו'. ע"ש. וכן בשוו"ת הרשב"ש (סימן תלח) הביא שהרמב"ן שאל שאלה מן הרמ"ה. והנה ידוע שהרשב"א הוא תלמיד הרמב"ן. ומצאו בשמורת הבית שמתווכח עם הרא"ה מה אמר רבם הרמב"ן כשלמדו אצל בישיבה. ولكن רוחוק הוא לענ"ד שהמעשה שבשו"ת הרשב"א דעסוקין ביה היה עם הרמ"ה הלוי, אשר הוא היה כרבה דרביה דהרביה דהרביה. אלא יותר ויותר קרוב שהיא זה מהר"ם בר ברור שהוא היה רביה דהרא"ש, שהיא בדור אחד עם הרשב"א, מעת אחרים. וסבירא היא דרביה דהרא"ש הוה קשיש מן הרשב"א. ואמר.

ודוק. וראיתי בעת מ"ש בשורת דבר יהושע אהרןברג ח"ג (חאה"ע סימן כב, ד"ה אבל) בדעת הרשב"א. ויל"ע"ד.

טו. וכן מצאנו בתלמוד שadam יודע להפריש תר"מ נתן לאדם אחר שיוודע להפריש שהוא יפריש לו תר"מ מפיירותיו. והוא בכתבות (עב.) דתנן והתם, ואלו יוצאות שלא בכתבובה, העוברת על דת משה ויהודית, ואיזו היא דת משה, מאכילתו שאינו מעורר וכו'. ובגמ' שם הקשו היכי דמי שאשתו האכילתו דבר שאינו מעורר, adam הוא יודע שדבר זה אינו מעורר אז עליו לפירוש מלאוכלו למרות שאשתו אמרת לו שזה כן מעורר, ואם בשעה שאכל הוא לא ידע שהאוכל לא מעורר א"כ כת עיך הוא פתאום יודע שהאוכל שאכל היה בלתי מעורר, ותירצ'ו שכך היה המעשה, שהיא אמרה לו שפלוני כהן תיקון (עישר) לי את הכריך, ואכל הבעל על סמך דבריה, ואח"כ שאל הבעל את אותו adam שאשתו אמרה שהוא הפריש לה תר"מ, והוא אמר לו שלא היו דברים מעולם והוא לא הפריש תר"מ לאשתו, בכה"ג נקראת האשא עוברת על דת משה, ובעה מגרשה ואינו נתן לה כתובתה. ע"כ. הנה לפנינו מפורש בגמ' שadam שאינו יודע להפריש תר"מ יכול לבקש מadam שכן יודע להפריש שיפריש לו מפיירותיו תר"מ. ואמנם אין מזה שום קושיא על הגרש"ז אויערבך ז"ל, דהוא ז"ל יאמר דמיירי שהאשא (או עכ"פ בעלה) יודעים שבהפרשת תר"מ נעשים עשר או עשרים אחוז מהפיירות ממון של אחרים, ובפרט שבזומנים הם ליתן בפועל את התרומות ומעשרות לכהנים הלוים והענינים, ובודאי שבזומנים הם גם ע"ה ונשים מידעו ידע שעי' הפרשת תר"מ חלק מהפיירות נעשים ממון אחרים, וגמריו ומקנו בלב שלם. אכן לפי דברינו א"ש בירוח טפי, דעתין להעמיד הסוגיא בכל גווני, אפילו באנשים שאינם יודעים שום דבר בענייני ההפרשות. דלי' דברינו הנ"ל הרי הוכחנו שגם adam שאינו מבין כלום בענייני ההפרשות יכול וצריך הוא ליתן לאדם אחר שUMBENIN בזה שהוא יפריש לו מפיירותיו תר"מ. ואותו שמפריש אינו צריך להסביר לבעל הפירות כלום על עניין ההפרשות.

טו. וכבר הורו כן במפורש שני גdots הדור הקודם הלא הם הגאון החזון איש והగאון רבינו צבי פסח פראנק זיע"א. DIDOU שהחזק"א (דמאי סי' טו אות ו) חידש להקל לאדם שנמצא בדרך ואין בידו נוסח הפרשת תר"מ, ואינו יודע הנוסח בע"פ, רשייא להפריש מעט יותר מא' ממאה, ויאמר שיחולו כל ההפרשות כמו שכותב בנוסח. ע"ש. ובמוקם אחר כתבנו בסוגיא זו באורך בס"ד. ואכ"מ. ועינא דשפיר חז' שהניף ידו שנית בחז"א ערלה (סי' יד אות ד, ובדפ"ח הועתק בחז"א דמאי שם) להוסיף ראיות להיתרו המחדש הנ"ל, וראיה אחרונה הביא מדין ע"ה ש牒קש מת"ח שיפריש לו מפיירותיו תר"מ, וזה לשון קדשו: וכן ע"ה שאמר לחבר שיתקן לו את כריו, הולך החבר ותורם ומעורר כדין, ואין צויר החבר לבאר לפני הע"ה מה שעשוña אלא כל שסמן המשלח דעתו על מעשה השילוח, חשיב שליחות, אף שנעלם ממנה הפרטים

של הדבר. וריצוי לדבר סתום הוא ריצוי ואין ידיעת הפרטים מעכבות, וכן הדין בכל מכירות והקנות. ע"כ. הנה מפורש כדכתיבنا בעניותין שא"צ לפרש לע"ה המשלח שום דבר. והגאון מהרצ"פ פראנק ז"ל בשוו"ת הר צבי ח"א מזוריים (ס"י מה) אמן האrik להחולק על החז"א בהיתרו המחוודש הנ"ל, מ"מ בדיון ע"ה ש牒קש מחבר שיפריש לו, אודוי קמודי ליה, שכ' בזה"ל: ע' מה שהוסיף בחז"א ערלה, ועי"ש דמדי לה לע"ה שאמר לחבר לתקן לו את כרי, דהחבר הולך ותורם ואינו צריך לבאר לפני הע"ה וכו'. ואין זה דמיון, שאם ממנה שליח הרי הפרשת השילוח כמותו, משא"כ בנ"ד שהוא עצמו המפריש ואינו ידוע כלום. ע"כ. הנה מפורש לפנינו שני גאוני הדור שלפנינו תפסו בפתרונות שאין שום פקפק בהפרשת תרו"ם שמפריש ת"ח לע"ה מפירוטיו, ושאין שום צורך שהת"ח יבהיר לע"ה מהות וענין ההפרשת. ויש לסייע דב"ק שכדריהם כן מבואר להדייא מדברי גאון ירושלים מהר"ם ז' חביב בס' תוספת יוה"כ (יומא פג. ד"ה ולפי) בדעת הר"ן שם. ע"ש. והובא בשוו"ת אבני ברזל ח"א (ס"י קטז). וכן נלע"ד שאין שום פקפק בהפרשת תרו"ם שמפרישים בחנויות ע"י מושגיחי כשרות יר"ש הבקאים כהוגן בהלכות תרו"ם הנדרשות להם. ובמקומות אחר הארץ על עניין ההפרשה בחנויות בכל חלקי הבונה והסתור, והעלינו שאין מקום לפקפק על הפרשה זו, וכמו שהורו גדויל ישראל אשר בארץ החיים זלה"ה ואשר עמנו חיים עד העולם. הנלע"ד כ' וצ"י יצילנו מושגיאות ומתורתו יראנו נפלאות. אכ"ר.

ביסכום:

א. המפריש תרומות ומעשרות צריך להתבונן بما שאומר, וכן לא יתעסק אז בשום דבר שישיח דעתו מההפרשה. ובפרט חייב המפריש להתכוין שהתרומות והמעשרות יתקיימו גם בפירות שהוצאה מהסל (+1%) וגם בשאר הפירות שנשארו בסל. (ואסור לדבר באמצעות קריית נוסח ההפרשה).

ב. אדם שהפריש (+1%) וקרא את נוסח ההפרשה ולא התכוין שיתקייםו התרומות ומעשרות כנזכר (וכל שכן אם איינו מבין כלל את משמעות נוסח ההפרשה) אין הפרשתו מועלת אף שקרא את הנוסח במלואו, וצריך לחזור ולעשות פירות אלו כדין (אך ללא ברכה). וכן שכתבו הפוסקים לענין האמור את נוסח "כל חמירא" בעבר פסח ללא הבנה או ללא כונה, שלא עשה כלום.

ג. וכן אדם כזה שרצו להפריש תרומות ומעשרות מפירוטיו יעשה באחד משתי האופנים דלהלן: או שיפריש ויאמר את נוסח ההפרשה שנכתב בהמשך. או שיבקש אדם אחר שיודיע להפריש שהוא יפריש לו מפירוטיו כהלה. (זה עדיף מהאופן הראשון).

ד. **המפריש** תרומות ומעשרות לאדם שאינו יודע להפריש בעצמו אינו צריך ללמדו ולהסביר לו כיצד ואיך מתקיימות הפרשות, אלא מפריש בסתם, ואין בזה שום פקוף.

ה. אדם שאינו מבין בענייני המעשרות וברצונו להפריש בעצמו, יוציא מעט יותר מאשר ממהה מהפירוט (1%+), אם הפירות טבל ודאי, תחיליה יברך, ואח"כ יאמר:

"כל התרומות ומעשרות שצרכי להפריש בין בפירות שהוציא מהשקית (1%+) ובין בשאר הפירות שנשארו בשקיית, הכל יהיה כמו שכתוב בסносח הפרשת תרומות ומעשרות שברשות".

וראו למד דבר זה לאנשים שאינם מבינים את נוסח הפרשה הרגיל, שיכולים הם להפריש באופן הנזכר, שיפרישו (1%+) ויאמרו את הנוסח הקצר הנזכר אם הם מבינים אותו (ויסדרו להם עניין מطبع לפדיון מעשר שני. ויש לזה כמה דרכי). אבל אין די לומר בסносח הפרשה המקוצר הנפוץ (וントbaar במקומו). וכי שיכול לומר את נוסח הפרשה הרגיל בהבנה, ראוי שייעשה כן ולא יסמן על הנוסח המקוצר.

ו. אסור בהחלט לשנות שום פרט בסносח הפרשה א"כ ע"פ הוראת רב פוסק הלכה. ואם שינוי מדעתו באיזה פרט, לא יאכל מהפירוט עד שייעשה שאלת חכם.